

ATT SE DET FÖRGIVETAGNA

En studie av bevarandet och tillgängliggörandet av Sveriges fotografiska kulturarv

Emelie Sjunnesson

Examensarbete (30 högskolepoäng) i arkivvetenskap för masterexamen inom
ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Pelle Snickars

År: 2023

Title

To see that which is taken for granted – a study of the preservation and accessibility of Sweden's photographic heritage

Abstract

Despite the enormous and ever-increasing amount of photographs, and their importance as historical source material, Sweden has never had any national plan for the preservation of this cultural heritage. And there is not longer any public institution, or institutions, that has a central and advisory role in regards to photography in general. The aim of this thesis is to contribute to the knowledge of how Swedish public memory institutions work with the preservation and accessibility of analogue and digital photographic materials. The aim is also to gain knowledge of what they think about the state of photography in Sweden in general, especially in relation to the lack of a national preservation plan and central photographic public institution. This is investigated through a questionnaire survey among Swedish public ALM-institutions. In order to be able to analyse and draw conclusions from the result of this survey, and to be able to place them in a historical context, a close reading of relevant government reports dating back to the 1950's has been carried out. In relation to the survey result these reports led to the understanding that many of the aspects that are seen as problems and challenges today has been issues for decades. While these issues are still not solved the issues of handling, collecting and storing digitally born photographs keeps on increasing. The result of the survey, which 208 institutions responded to, indicate among other things that storage conditions are still substandard in many cases, digitization of analogue photography is slowly moving forward and that the handling of photographs vary substantially between institutions. The vast majority sees the need for skills enhancement, increased economic resources, more collaborations and national coordination, especially in regards to metadata and digital storage formats. Most respondents also state that in order to improve the conditions for the photographic cultural heritage in general there is a need for a national preservation plan and handling strategy for photography.

Keywords

ALM, archive, museum, library, archival studies, photography, photographic archives, preservation, availability, survey.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord.....	4
1 Inledning och problemställning	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod	7
1.4 Teoretiskt ramverk	10
1.5 Begrepp, definitioner och avgränsningar	12
1.6 Tidigare forskning	13
2 Kartläggning	18
2.1 Bevarande och tillgängliggörande av fotografi inom ABM-sektorn	18
2.2 Sveriges fotografiska kulturarv – Utredningar och rapporter	22
3 Resultat och analyserande diskussion	32
3.1 Förvaring och bevarande	32
3.2 Digitisering och digitalt tillgängliggörande	39
3.3 Samarbete, samverkan och organisation	42
4 Avslutning	47
4.1 Sammanfattning	47
4.2 Avslutande resonemang	49
Litteraturförteckning.....	52
Bilagor	59
1 Enkätens utformning, problem och bortfall	59
2 Enkäten.....	61

Förord

Jag har personligen, via foto- och konstutbildningar på gymnasiet och folkhögskolor samt konst- och fotohögskola under 2000-talet första decennier, blivit skolad i att negativet är fotografiets fundament och original. Trots att detta är en akademisk text kan jag omöjligt kliva ur min egen historia som präglats av diverse *fotorävar* vid ovanstående institutioner. Det har luktats och smakats på kemikalier, känts på olika typer av fotopapper, hållits brandtal om det svartvita fotografiets överlägsenhet tillika det analoga fotografiets död, bråkats om ifall Nikon eller Canon är bäst och förelästs om komposition och bildinnehåll i oändlighet. De har genomgående förmedlat att negativet, och i digitala fall råfilen, är grunden till det slutgiltiga, unika verk som papperskopier utgör. Det är där avbildningen av ljus och mörker framträder, fixeras och bevaras. För mig och många andra är det analoga fotografiet ett hantverk. Ett fysiskt arbete som innefattar specifika rörelser, förnimmelser och resultat. I mörkrummet sker den slutgiltiga processen – där blir fotografiet ett ting, ett objekt med sina egna, specifika egenskaper. Alla dessa miljoner och åter miljoner negativ, glasplåtar och dia-positiv fortsätter att existera. Trots digitaliseringens framfart måste dessa föremål, som är några av de mest känsliga material som finns i arkiv och samlingar, fortfarande tas omhand, bevaras och tillgängliggöras. Det är inte bara motiven som är av kulturhistoriskt värde, det räcker inte att digitisera och digitalt tillhandahålla: Analoga fotografier är värdefulla i sig själva. Jag behandlar både analogt och digitalt fotografi i denna uppsats och har ingen intention att förringa den digitala tekniken. Med detta förord vill jag dock lyfta att det analoga och det digitala fotografiet är två skilda ting. De är av olika karaktär, kräver olika saker av våra kulturarvsinstitutioner samtidigt som de bär på, och är, vår moderna och nutida historia.

Stort tack till alla som besvarat enkäten som denna uppsats bygger på och stort tack till Eva Dahlman och Lena Wilhelmsson för allt ni gör, och har gjort, för fotografi i Sverige och tack för givande och inspirerande samtal under arbetet med denna uppsats.

Uppsatsen tillägnas fotorävarna Rolf Jönsson, Bruno Helgesson och David Skoog. Tack för kärleken till svärtan och ljuset.

1 Inledning och problemställning

...any particular photograph has an infinite range of possible meaning, depending on the contexts in which we find it and the changing significances it accrues. Once again, the semiotic mobility of photography surely requires an equally mobile historicization.

Batchen, 2001, s.106

Geoffrey Batchen är trött på fotografiets ursprungsberättelse och fotografiets sedan länge vedertagna kanon. Han fortsätter, i sin bok *Each wild idea* (2001), med att uttrycka en önskan om en fotohistoria som reflekterar fotografiets komplexitet. En historia som vågar prata om fotografiets svårfångade existens, identitet och mångfacetterade innebörd – allt det där som gör fotografi till det fascinerande fenomen det är.

Hur fotografi förstås idag har självfallet att göra med dess cirka tvåhundraåriga historia. Den fotografiska tekniken förändrade, och förändrar fortfarande världen, samtidigt som världen förändrar både den fotografiska tekniken och samhällets syn på fotografi som medium. I dagens samhälle är det lätt att ta fotografi för givet. Det har blivit en självklar del av vår vardag. Det finns överallt och produktionen av fotografier ökar ständigt. Med tanke på dess framgångssaga, och dess kopplingar till minne och tid, är det inte märkligt att fotografi finns inom alla typer av verksamheter som bevarar kulturarv. De ingår i samlingar på olika typer av bibliotek, på alltifrån mindre folkbibliotek till stora universitetsbibliotek, och på offentliga museer och arkivinstitutioner på kommunal, regional och statlig nivå. Inte minst bevaras och tillgängliggörs fotografi inom den enskilda sektorn – hembygdsföreningar, näringslivsarkiv, föreningsarkiv, privata museer och andra enskilda institutioner tar hand om stora mängder fotografiskt material (Boogh & Diaz 2013; Fotorådet & Fotosekretariatet 1997). På grund av detta finns det en mängd olika sätt att se på, klassificera, hantera och fysiskt bevara fotografi. Därtill finns olika typer av fotografiskt material, allt ifrån dagerrotyper till digitalt födda fotografier. Noterbart är också att fysiska fotografier anses vara ett materiellt kulturarv medan digitalt fotografi räknas som immateriellt. Allt detta bidrar till komplexiteten gällande det fotografiska kulturarvet och dess hantering (Schwartz 2002; Fotorådet & Fotosekretariatet 1997; Boogh & Diaz 2013; Unesco 2023). Trots detta enorma, och ständigt ökande, material finns det i Sverige ingen institution som har en central och rådgivande roll gällande frågor kring hantering, bevarande och tillgängliggörande av fotografi i bred bemärkelse. För bland annat det skrivna ordet, teater, rörlig bild och musik finns institutioner med

regeringsuppdrag som handlar om att samla in, bevara, tillgängliggöra och agera rådgivande. Dessa uppdrag är oftast, helt eller delvis, baserade på nationella bevarandeplaner eller strategier (NNAFS 2022). Men inte heller någon nationell bevarandeplan för fotografi existerar – och har aldrig funnits i Sverige.

Nordiska museet utsågs 1987 av Sveriges riksdag till ansvarsmuseum för svensk kulturhistoria. Två år senare fick museet även specifikt ansvar för kulturhistorisk fotografi, och medel för att på prov inrätta ett fotosekretariat. När prövotiden gick ut 1993 inrättades Fotosekretariatet, med tillhörande fotoråd, i fast tappning och existerade fram till 2010 då det sedermera integrerades i museets ordinarie verksamhet (Bursell 1998; Nyström 1998; Fotorådet & Fotosekretariatet 1997; Stiftelsen Nordiska museet 2011). Fotosekretariatet och Fotorådet presenterade 1997 ett förslag till en nationell bevarandeplan för fotografi som aldrig blev mer än ett förslag. Denna bevarandeplan är till dags dato det enda förslag till en bevarandeplan för fotografi som tagits fram i Sverige. Ansvarsmuseifunktionen avskaffades 2009 men Nordiska museet, och även Moderna museet som genom att vara en del av Statens konstmuseer också haft en ansvarsmuseiroll, har till viss del ett nationellt ansvar för fotografi än idag genom att båda är centralmuseum inom respektive område, den funktion som ersatte ansvarsmuseifunktionen (Wikipedia 2023a; 2023b). Enligt *Nätverket för nationellt ansvar för fotografi i Sverige*, i det följande kallat NNAFS, är det dock otydligt vad detta innebär i praktiken. Dessutom är centralmuseernas ansvar och uppdrag långt ifrån tillräckligt för att säkra det fotografiska kulturarvet. NNAFS är ett nätverk, grundat 2014, som utgörs av forskare, fotografer och fothistoriker samt representanter från många svenska museer och andra stora kulturinstitutioner. Nätverket arbetar för att få till stånd en statlig utredning om fotografi i Sverige. Man vill att utredningen bland annat ska se över bevarandestrategier och frågan om nationellt ansvar för bland annat insamling, bevarande och tillgängliggörande (NNAFS 2020; 2022).

1.2 Syfte och frågeställningar

Denna uppsats har som syfte att bidra med kunskap kring hur man på svenska offentliga kulturarvsinstitutioner ser på och arbetar med framför allt bevarande, och delvis tillgängliggörande, av analogt och digitalt fotografiskt material. Syftet är även att bidra med kunskap kring vilka omständigheter som påverkat dessa förhållnings- och arbetssätt. Detta undersöks genom en enkätundersökning bland svenska offentliga kulturarvsinstitutioner samt en närläsning av ett antal statliga utredningar och rapporter vilka på olika sätt, och över tid, berör bevarande och tillgängliggörande av fotografi i Sverige. Min förhoppning är därför denna uppsats

inte bara kommer presentera en aktuell översikt över hur fotografi hanteras inom offentlig sektor idag utan även kommer att uppmärksamma vad dessa institutioner anser om fotografins tillstånd i Sverige generellt samt vilka behov som finns gällande potentiella förändringar och åtgärder på området.

Uppsatsen omfattar tre övergripande och relaterade områden med en rad forskningsfrågor inom varje område. Det första handlar om hur fotografiskt material bevaras och tillgängliggörs inom den offentliga ABM-sektorn i Sverige idag – Vilka brister, styrkor och utmaningar finns? Här efterfrågas alltså hur situationen rent praktiskt ser ut just nu. Nästa frågeområde tar vid där det första slutar och fokusera på vad som bör hända framöver men i ett bredare perspektiv. Dessa frågor handlar om vad offentliga ABM-institutioner som bevarar fotografi anser om tillståndet för landets fotografiska kulturarv generellt – Vilka förändringar vill man se? Vilka åtgärder bör prioriteras? Behövs det en statlig utredning eller ej? Slutligen, för att förstå hur samhällsförändringar, politiska beslut och samtalen inom offentlig sektor över tid påverkat bevarande och tillgängliggörande av fotografi, handlar det tredje frågeområdet om hur detta diskuterats i statliga utredningar och rapporter – Vad har ansetts viktigt att adressera? Vilka åtgärder har vidtagits? Vad har ignorerats? Och framför allt – Hur har detta påverkat det sätt som fotografi bevaras och tillgängliggörs på vid offentliga ABM-institutioner i Sverige idag?

1.3 Metod

Till grund för denna studie ligger dels en genomgång av en stor mängd tidigare utredningar och rapporter relaterade till fotografiskt kulturarv, liksom en omfattande enkätundersökning gjord bland svenska offentliga ABM-institutioner. Initialt låg allt fokus på att genomföra en enkätundersökning, detta förändrades dock under processens gång. Jag insåg att det fanns mycket textmaterial från 1950-talet och framåt, som på olika sätt behandlar hantering av fotografi inom svensk offentlig sektor. Det blev tydligt att många av de frågor studien ämnar besvara har resonnerats kring många gånger tidigare. Därför vilar denna studie på två fundament – resultatet av närläsningen och av enkätundersökningen – som analyseras och diskuteras i relation till varandra. Ett antal aspekter av enkätundersökningen kommer presenteras och diskuteras nedan, medan andra, främst angående utformning, arbetsprocess och bortfall, återfinns i Bilaga 1. Själva enkäten återfinns i Bilaga 2.

För att på ett givande sätt kunna besvara uppsatsens forskningsfrågor ansåg jag att det behövdes ett större underlag än vad enbart kvalitativa metoder, som intervjuer, skulle kunna frambringa. För att kunna dra slutsatser kring bevarande av fotografi på nationell nivå behövdes ett större statistiskt underlag. Fördelarna med kvantitativa metoder menar Eggeby och Söderberg (1999) är att samband och mönster blir mer framträdande, och att resultaten kan överraska. De framhåller dock vikten av att använda statistik på ett reflekterande sätt, och att det är själva tolkningen av enkätunderlaget som är det viktiga. Av det följer att olika kombinationer av kvantitativa och kvalitativa metoder ofta är mycket givande (ibid.). Jag tror att kombinationen av en enkätundersökning och en närläsning av utredningar och rapporter kommer leda just till en fördjupad och välförankrad analys. Detta leder förhoppningsvis vidare till att studiens resultat mer relevant och användbart.

Gällande tillfrågade enkätrespondenter har jag, utifrån uppsatsens omfattning, valt att begränsa urvalet till offentliga verksamheter, alltså statliga, regionala och kommunala ABM-institutioner. Dessa institutioner påverkas mest av statliga förändringar inom kulturområdet. Även om enskilda verksamheter också gör det, speciellt de som delvis finansieras med statliga medel, är de inte bundna till stat, region eller kommun på samma sätt som verksamheter inom offentlig sektor. De påverkas därför inte i samma utsträckning. På så sätt skiljer sig denna undersökning från de som gjorts i samband med vissa av de utredningar och rapporter som tas upp i denna uppsats. De flesta av dem har enbart fokuserat på museer, eller på en specifik institutionstyp inom museiområdet, medan denna undersökning inkluderar respondenter från hela den offentliga ABM-sektorn. Jag vill även påpeka att jag tidigt i processen valde bort att skicka enkäten till myndighetsarkiven vid svenska universitet – med undantag för tre som jag tidigare fått information om hade en hel del fotografier.

Enkäten mejlades ut till tilltänkta respondenter och var öppen under ungefär en månad. Enkäten innehöll 11 obligatoriska frågor. På ett par av dessa var det möjligt att välja mer än ett svarsalternativ. Det fanns en del följdfrågor och några av dessa var frivilliga och kunde besvaras med fritext. Totalt tillfrågades 441 verksamheter varav 208, alltså 47 procent, besvarade enkäten. Detta är en svarsfrekvens över förväntan som resulterade i ett mycket stort material som, beroende på uppsatsens omfattning, inte kommer kunna redovisas i sin helhet. Med detta menas att vissa resultat inte kommer redogöras för i detalj i form av diagram eller tas upp i någon större utsträckning i resultat och analys. Enkätundersökningens tilltänkta

respondenter delades in i huvudkategorier. För att kunna jämföra verksamheter på olika sätt, exempelvis kommunala arkiv med kommunala museer eller statliga arkiv med regionarkiv, delades dessa huvudkategorier in i underkategorier eller institutionstyper.¹ Resultatet redovisas enligt institutionstyperna statliga museer, statliga arkiv, regionmuseer, regionarkiv, kommunala museer, kommunala arkiv, folkbibliotek samt universitetsbibliotek/arkiv. Fördelningen av hur många tillfrågade som svarat ligger likt den totala siffran på runt hälften inom de flesta institutionstyperna (Tabell 1). Anmärkningsvärt är dock att de kommunala museerna svarade i mycket stor utsträckning, 76 procent, men att endast lite över en tredjedel av kommunarkiven, 41 procent, valde att svara. Kommunarkiv utgör trots detta en stor del av det totala resultatet då detta var kategorin med överlägset flest tillfrågade. Värt att nämna är att antalet tillfrågade regionarkiv, kommunarkiv och regionmuseer överensstämmer med alla de som finns i Sverige.²

Institutionstyp	Antal tillfrågade	Antal respondenter	Svarsfrekvens
Statliga museer	40	19	47,5%
Statliga arkiv	13	9	69,2%
Statliga bibliotek	2	0	0%
Regionmuseer	24	17	70,8%
Regionarkiv	21	12	57,1%
Kommunala museer	25	19	76%
Kommunarkiv	288	119	41,3%
Universitetsbibliotek/arkiv	17	7	41,2%
Folkbibliotek	11	6	54,5%
Totalt	441	208	47,2%

Tabell 1. Antal tillfrågade inom varje institutionstyp samt hur många inom varje kategori som besvarade enkäten.

Eftersom kategorierna folkbibliotek och universitetsbibliotek/arkiv utgörs av väldigt skilda verksamheter, är svårdefinierade och inte särskilt många tas dessa

¹ Samtliga tillfrågade institutioner som finns under kategorin Statliga myndigheter har främst valts ut baserat på den lista som finns på Regeringskansliets hemsida om myndigheter, statlig hel- eller delägda företag, statsbildade stiftelser och organisation samt organisationer som står under statligt inflytande (Regeringskansliet 2023).

² Antal tillfrågade i dessa kategorier är dock något missvisande då vissa faller in under mer än en kategori och därför har blivit placerade i en av dem. Det finns exempelvis fotoarkiv i kommunal regi placerade på folkbibliotek. För vidare diskussion se bilaga 1.

institutionstyper inte upp i någon större utsträckning i resultat och analyserande diskussion. Många gånger överensstämmer de responderande folkbibliotekens svar med kommunarkivens vilket är relativt logiskt då dessa verksamheter är sammankopplade på grund av deras kommunala tillhörighet. Skillnaderna i antalet respondenter mellan institutionstyperna är alltså väldigt stora vilket medför att stapeldiagram vid första anblick kan verka något missvisande. Detta är anledningen till att få diagram inkluderats i uppsatsen och att de visar resultatet i procent och inte antal.

I enkätens avslutande del är frågorna av annan karaktär. Det som efterfrågas här är respondenternas personliga åsikter kring hur vissa aspekter av arbetet med fotografi sköts på den institution där de är anställda samt vad de anser om ett antal potentiella åtgärder i relation till det fotografiska kulturarvet generellt i Sverige. Frågorna är formulerade på detta sätt för få en djupare förståelse av verksamheterna samt för att komma åt personliga åsikter från individer som personligen arbetar med fotografiskt material inom ABM-sektorn. I efterhand kan jag se att dessa frågor kan uppfattas som något partiskt formulerade. Jag tror dock inte att detta påverkar resultatet i någon omfattande utsträckning – men aviserar här att jag är medveten om att det finns en viss problematik kring valda formuleringar.

1.4 Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket för denna studie är arkivteori och då främst olika aspekter och begrepp som har med värdering att göra, exempelvis arkivteoretikern Terry Cooks teori kring *macroappraisal*. Värdering, samt bevarande och tillgängliggörande, är grundläggande områden inom både arkivteori och praktik och är något som tagit, och fortsätter ta, mycket plats inom arkivvetenskaplig forskning. Cook menar att värdering handlar om att bestämma en arkivhandlingens möjliga forskningsvärde men att *macroappraisal* mer handlar om att definiera handlingens samhällsvärde genom att bedöma den kontext den uppkommit och används inom. Hur det sammanhanget i sin tur relaterar till den bredare samhällskontexten tas också med i bedömningen (Cook 2005). Perspektiv på värdering har förändrats med tiden och Cook delar in arkivens och arkivvetenskapens utveckling i fyra paradigm efter vad han menar är nyckelbegreppet för varje period: *bevis*, *minne*, *identitet* och *gemenskap* (Cook 2013). Efter att arkivarien först ansågs vara en opartisk och objektiv förvaltare av bevis förändrades dennes roll då informationsmängden ökade drastiskt under efterkrigstiden. Detta ledde till att arkivarien gavs makten att välja ut vad som var värt att bevara och klev in i en mer subjektiv position med makt att forma samhällets minnesresurs. I början av 2000-talet, i en tid präglad av växande

digitalisering och postmodernistiskt ifrågasättande av myndigheters roll och ansvar, menar Cook att arkivariens roll som samhällsaktör ytterligare stärktes. Arkivarien blev nu på ett tydligare sätt en aktör och resurs i viljan att förstå, och forma, den enorma mängd aspekter som samhället utgjordes av. Det krävdes också fokus på att skydda arkiven, bevisen och minnena, i en alltmer digital myndighetsmiljö stadd i ständig förändring. Nu är vi, enligt Cook, på väg in i det fjärde paradigmet. En tid som präglas av att organisationer, aktivister, privatpersoner med flera skapar gemensamma arkiv, främst online, för att hålla ihop sina grupperingar, utveckla sina kollektiva identiteter och arbeta för sina agendor. Arkivarier behöver nu arbeta för en demokratisering av arkiven och uppmuntra till arkivering som en deltagande process. Här handlar det mer om att hjälpa olika samhällsgrupper att själva ta hand om sina arkiv i stället för att fokusera på det omöjliga uppdraget att arkivera allt inom institutionerna. Cook pekar på digitaliseringens möjligheter till sammankoppling och inkludering och menar att det vore eftersträvansvärt att utveckla demokratiska arkiv, tillgängliga via internet, där både offentliga och enskilda arkiv och bibliotek från olika länder eller regioner finns samlade och ihopkopplade (ibid.).

För att belysa de offentliga ABM-institutionernas funktion kommer jag i analys och diskussion luta mig mot institutionell teori. Denna teori handlar om hur organisationer fungerar och förändras framför allt i relation till andra organisationer och hur de påverkas av, och hanterar, idéer om förändring. Hur organisationer anammar formella och informella regler i stället för att luta sig på rationalitet, hur de påverkas av omgivande samhälle samt hur de i sin tur påverkar sin omgivning är också viktiga aspekter som tas upp inom ramen för institutionell teori. Speciellt inom den nyinstitutionella teorin ligger organisatoriska strukturer i fokus och specifikt de strukturer och processer som hela branscher har gemensamt. Man skiljer på organisationers formella struktur och hur de faktiskt fungerar och sköts internt. Den formella strukturen speglar vad som inom teorin benämns som myter. Dessa kan exempelvis vara professioner eller tekniska lösningar som inte tvunget är effektiva och lönsamma men som får verksamheten att framstå som korrekt, modern och rationell och legitimerar den i relation till övriga organisationer inom samma organisationsfält. Ett sådant fält behöver inte enbart innefatta verksamheter inom samma bransch utan även verksamheter som är ihopkopplade som till exempel leverantör – producent – återförsäljare. Dessa organisationer påverkar varandra på olika sätt och strävar, medvetet eller omedvetet, efter att likna varandra för stabilitet och överlevnad. Speciellt intressant för denna uppsats är tanken om att ju mer organisationer är beroende av centrala resurser desto mer interagerar de med

varandra. Dessa institutioner formas, eller institutionaliseras, av vad som gäller och förändras ovanför dem. Regleringar, riktlinjer, politiska svängningar och beslut kring ändrad finansiering påverkar dem på så sätt att de blir mer homogena men också mer robusta (Eriksson-Zetterquist 2009). Svenska offentliga ABM-institutioner är alla beroende av statliga-, regionala- eller kommunala anslag och kan därför, enligt nyinstitutionell teori, ses som en del av samma organisationsfält – nämligen svensk offentlig förvaltning.

1.5 Begrepp, definitioner och avgränsningar

Den initiala tanken med denna uppsats var att fokusera på både bevarande och tillgängliggörande av fotografi. Tidigt i arbetet insåg jag emellertid att om lika mycket fokus skulle läggas på båda dessa områden skulle omfånget bli alldeles för stort. Således landade det hela i att störst fokus har lagts på bevarandefrågor och betydligt mindre på tillgängliggörande. En del aspekter av det senare kommer dock tas upp specifikt då jag anser att dessa är starkt sammankopplade med vissa bevarandefrågor, främst i fråga om digitisering och digitalt tillgängliggörande av analogt material. Men institutionernas ekonomiska förhållanden och hur resursfördelning från stat, regioner och kommuner sett, och ser ut, har inte undersökts inom ramen för denna uppsats. Detta på grund av att prioritet lagts på hur institutionerna rent praktiskt arbetar med fotografi och vad de anser om det generella tillståndet gällande bevarandet av fotografi.

Begreppet *kulturarv* bör adresseras. Denna uppsats utgår ifrån den definition av begreppet som Riksantikvarieämbetet använder sig av där kulturarv innefattar alla materiella och immateriella mänskliga uttryck, så som föremål, strukturer, traditioner och spår (Riksantikvarieämbetet 2023a). Vad det *fotografiska kulturarvet* här anses omfatta är således allt som har med fotografi att göra, allt ifrån papperskopior, kameror, mörkrumsarbete, minnen av att bli fotograferad till skolkataloger och recensioner av fotoutställningar. Det är dock enbart vissa delar av det fotografiska kulturarvet som denna uppsats fokuserar på vilket är själva fotografierna, både analoga och digitala. Därför har avgränsningar gjorts när det kommer till vad termerna *fotografi* och *fotografiskt material* innefattar. Jag har nämligen valt att inte direkt inkludera visuella hjälpmedel som exempelvis diakopior framtagna i undervisningssyfte eller till försäljning i stor skala. En del visuella hjälpmedel är visserligen gjorda av fotografiska material men kan inte anses vara original. Med fotografi och fotografiskt material menas i denna uppsats original i form av exempelvis negativ, diapositiv och digitala originalfiler samt

papperskopior, som inom vissa institutioner också ses som original, som tagits fram för utställning, som arbetsmaterial inom varierade verksamheter och för privat bruk.

Avgränsningar har även gjorts gällande vilken typ av arkiv och samlingar uppsatsen behandlar. Först och främst är beslutet att begränsa urvalet till offentliga ABM-institutioner en avgränsning i detta avseende. Denna begränsning uteslöt inte bara arkiv, bibliotek och museer inom privat sektor utan även andra typer av institutioner och företag som exempelvis Sveriges radios bildarkiv, pressbildsarkiv och privatägda bildbyråer varav många är några av de största bildarkiven i landet. Termen *bildarkiv* används ibland av de källor som anges i uppsatsen. Många gånger används termen i samma betydelse som *fotoarkiv* och *fotografisk samling* och alla tre termer kan användas för att benämna arkiv som innehåller enbart fotografier. Samtidigt kan de användas för att benämna arkiv eller samlingar som innehåller både fotografier och andra visuella material, såsom ritningar, vykort, teckningar och grafiska tryck. Detta, i kombination med att fotografiskt material bevaras på många olika typer av institutioner även utanför ABM-sektorn, gör det svårt att avgränsa området som denna uppsats faktiskt berör.

Gällande etiska överväganden har jag valt att inte efterfråga enkätrespondenternas namn. Vilken institution personen representerar efterfrågades i enkäten men kommer inte publiceras vilket tydliggjordes för respondenterna när den mejlades ut. Informationen efterfrågades enbart för att det under arbetsprocessen skulle bli enkelt att veta vilka som besvarat enkäten och vilka som inte gjort det.

1.6 Tidigare forskning

Forskning kring fotografi har sedan mediets upptäckt gjorts inom ett flertal akademiska ämnesområden, exempelvis kemi, teknik, konstvetenskap, fri konst och historia, och är således ett ämne som kan angripas från en mängd olika perspektiv. Av störst relevans i detta sammanhang är dock den forskning som fokuserat på synen på, samt hanteringen och bevarandet av, fotografi som kulturarvsföremål. Dessutom, på grund av uppsatsens syfte, är forskning i en svensk kontext av speciellt intresse. Den nyligen utgivna antologin *Fotografihistorier* (Näslund Dahlgren 2022) inrymmer det mesta av svensk fotohistorisk forskning från de senaste åren och ämnar teckna en historia kring vad fotografi betytt, och hur den använts, i Sverige från 1800-talet och fram till idag. Man vill inte enbart uppmärksamma fotografierna, som ofta varit fallet traditionellt gällande fotohistoria, utan även lyfta fram andra som påverkat fotografiets svenska historia såsom fotofackpress, kameratillverkare och institutioner. I en av artiklarna beskrivs

hur fotografin blev digital. Konstvetarna Karin Wagner och Anna Näslund Dahlgren menar att debatten kring fotografi och digitalisering gått från att handla om den digitala teknikens möjligheter och problem till att idag handlar mer och mer om hur den enorma och ständigt växande mängd fotografier bör sorteras, bevaras, göras sökbara samt vem som ska ha ansvar för hur detta ska gå till (Wagner & Näslund Dahlgren 2022,).

Ett forskningsprojekt som pågick mellan 2017 och 2020, *Collecting Social Photo* (CoSoPho), har undersökt innovativa sätt som museer och arkiv samlat in social digital fotografi på. Resultatet av projektet presenteras i en antologi, *Connect to Collect* (Boogh, Hartig, Jensen, Uimonen & Wallenius 2020), i vilken man diskuterar hur samlingar av social digital fotografi i en nära framtid skulle kunna bli värdefulla för kärnverksamheterna vid museer och arkiv genom att agera som en publik arena för kunskapsutbyte, samarbeten och interaktioner mellan institutioner, partners och konsumenter. Det diskuteras även hur social digital fotografi skulle kunna bli en viktig resurs för framtidens historia och kulturarv. Man menar att eftersom fotografi, i och med sociala medier, ändrat karaktär så pass mycket krävs nya sätt att på museer och arkiv arbeta med insamling, urval, värdering och spridning (ibid.). Redan projektet *Bilder för framtiden*, som genomfördes mellan åren 2010 och 2012 vid Malmö museer och Stockholms läns museum, hade som arbetshypotes att samtida fotografi måste samlas in genom samarbete med upphovsmännen och att kulturarvsinstitutionerna måste hitta sätt att involvera fotograferna, amatörer såväl som professionella, och göra dem intresserade av att delta i byggandet av vårt gemensamma kulturarv (Boogh & Diaz 2013). I likhet med vad Cook (2013) menar att det fjärde arkivparadigmet kommer karaktäriseras av menar bildantikvarie Elizabeth Boogh och intendent Merja Diaz i den publikation som sammanfattar projektet *Bilder för framtiden* att brukare och upphovsmän behöver bjudas in att delta i insamlings- och urvalsprocessen. På så sätt sker en demokratisering av kulturarvet och det som blir kvar av vår samtid blir mer mångfacetterat och nyanserat (Boogh & Diaz 2013).

En del av de statliga utredningar och rapporter jag gått igenom som en del av denna uppsats innehåller en del tidigare forskning kring fotografins tillstånd i Sverige över tid, bland annat en del inventeringar av bestånd och enkätundersökningar. Det finns i en del av dessa även angivet hur många fotografier som finns på vissa specifika institutioner eller uppskattad mängd inom exempelvis hela museisektorn. Dessa siffror ger dock ingen översiktlig bild av mängden fotografiskt material inom hela ABM-sektorn. De ger inte heller någon nationell bild av samlingarnas skick vilket

många gånger genom åren har efterfrågats, på senare år i *Kraftsamling! - Museisamverkan ger resultat* (SOU 2009:15) och arkivutredningen *Härifrån till evigheten* (SOU 2019:58). Jag återkommer till dessa, och andra utredningar och rapporter, och forskning som gjorts i samband med dem. En del liknande forskning har beställts av andra uppdragsgivare. Mellan 1959 och 1963 genomfördes en undersökning av bildarkiven i landet, med fokus på samlingarnas storlek och skick, och 1995 publicerades en studie som, på uppdrag av läns museernas samarbetsråd, undersökt tillståndet för läns museernas fotografiska samlingar. Enligt denna studie saknade vid tillfället nästa 75 procent av läns museerna arkiv som var klimatanpassade för negativ (Gauffin 1995; Fotorådet & Fotosekretariatet 1997). I den tidigare beskrivna enkätundersökning som gjordes inom ramen för *Bilder för framtiden* gick det att se att digitalt födda fotografier vid tiden var en försvinnande liten del av museernas bestånd och Boogh och Diaz menade i publikationen att fler insatser krävdes för att se till att det digitala fotografiska kulturarvet blir bevarat (Boogh & Diaz 2013).

Inom arkivvetenskapen finns det internationellt röster som menar att fotografi behandlats, och fortfarande behandlas, styvmoderligt inom arkivsektorn. Efter att ha studerat de få nordamerikanska arkivvetenskapliga artiklar som behandlat fotografi och andra visuella material mellan 1970 och slutet av 1990-talet menar Tim Schlak (2008), då doktorand i informationsvetenskap, att majoriteten av dem varken presenterar en relevant forskningsagenda eller diskussion. Han menar dock att det går att utläsa hur synen på fotografi förändrades under denna period, då postmodernismen började vinna mark inom akademien och samtidskonsten. Här ska inte ordas mer om denna tankeinriktnings utveckling och påverkan, mer än att synen på fotografi som en korrekt avbildning av verklighet och dåtid ifrågasattes mer och mer. Schlak lyfter fram Joan M. Schwartzs arbete som det intellektuella fundamentet till arkivvetenskapligt skrivande om fotografi. Schwartz (2000), arkivarie och professor i historia, geografi och konst, menar att fotografi och arkiv sedan 1830–1840-talen är starkt sammankopplade. Bägge områden var vid denna tid under stor utveckling i Europa. I en tid sprungen ur en era som vurmades för att samla, klassificera och inventera utvecklades både den fotografiska tekniken och modern klassificering. Både fotografi och arkivdokument ansågs autentiska, neutrala och objektiva. De var bevis och korrekta avspeglings av verkligheten och kopplades båda till idéer om minne och sanning. De möjliggjorde kontroll över kunskap eftersom det gick att ordna och rama in den information dessa insamlingsmetoder resulterade i. Schwartz menar att denna koppling mellan fotografi och arkiv gör att förändringar i teori eller praktik inom det ena eller andra

området oundvikligen påverkar båda. Postmodernismens ifrågasättande av den fotografiska sanningen gjorde att det inte heller var möjligt att fortsätta upprätthålla idén om arkiv som objektiva och sanningsenliga. Hon menar att sättet arkivverksamheter samlar in, värderar, klassificerar, ordnar och tillgängliggör fotografi bygger på arkivariens förståelse av vilken roll fotografi spelar, och har spelat, i samhället. Historiker, de klassiska brukarna av arkiven, och övriga arkivbrukare är visuella analfabeter vilket till stor del beror på att arkivarieprofessionen traditionellt utgått från textuellt dominerande bibliografiska idéer, praxis och standarder. Genom att utgå från att information är text och nyttja en bibliografisk modell för bildklassificering fortsätter arkiven att fokusera på innehåll och åsidosätter bilders funktionella ursprung och kontext. Schwartz påpekar att de flesta historiker och arkivarier ser visuellt material som informativt men inte som bevis och att detta påverkats, och ständigt påverkas, av vilka ord som används för att beskriva visuellt material. Termer som *grafik* och *fotografi* används många gånger som övergripande metadata. Information kring uppkomst, material, användande och bevarande tas inte upp förrän på mer specifikt beskrivande nivåer, men adderas ofta inte överhuvudtaget. Det är dock här, menar Schwartz, med hjälp av de termer som används på lägre klassificeringsnivåer som fotografiets *funktionella kontext* kan synliggöras - information som gör att användare kan särskilja olika typer av fotografi som med sina olika attribut ger upphov till olika associationer och förväntningar. Som exempel ta hon termen *daguerrotyp* som hon menar säger mycket mer än enbart vilken fotografisk process som använts. Termen snävar in tidsperioden till 1840- eller 1850-tal och indikerar att fotografiet är unikt, att det användes på ett särskilt sätt och att det aldrig klistrats in i ett album. I likhet med Cooks teorier kring macroappraisal menar hon att det är nödvändigt att delvis förstå ett fotografi utifrån dess materialitet som objekt och dess sociala historia, alltså hur den brukats och setts på över tid såväl i den kontext där den uppkom men också i den arkivkontext och samtid där den nu bevaras, hanteras och cirkulerar (Schwartz 1995; 2000).

Terry Cook betonar även, vilket också beskrivits i tidigare avsnitt, arkivariens roll och hur arkivens innehåll påverkas och befinner sig i ständig förändring så länge arkivarien vårdar och hanterar dem. Sandra Dudley, professor i museologi, rör sig i liknande tankebanor när hon diskuterar hur människor och platser påverkar och förändrar objekt. Hon menar att museet inte längre enbart är en plats för insamling och historietolkning, utan också är ett rum där nya upplevelser och idéer ständigt skapas och omvandlas (Dudley 2021). Anna Dahlgren rör sig även hon i samma konstruktivistiska och postmoderna sammanhang som Schwartz och Cook och lutar

sig i kapitlet *Tankar om tillgänglighet och fotografier i arkiv* (2009) bland annat på både Schwartz och på antropologen Elisabeth Edwards och konstvetaren Janice Harts introduktion till antologin *Photographs, objects, histories* (2004) när hon diskuterar samtida strömningar gällande förhållningssätt till fotografi. Edwards och Hart beskriver den nya strömning inom fotoforskning, som Schwartz helt klart influerat, där större vikt läggs vid fotografiets materialitet och dess existens som föremål och menar att detta fokusskifte är viktigt för att balansera upp tidigare forskningsfokus som till största del legat på bildinnehåll. I Schwartz anda betonar de vikten av att beskriva och se till fotografiets funktionella kontext för att fullt ut kunna förstå fotografiet (Dahlgren 2009; Edwards & Hart 2004). Detta fokusskifte ligger i linje med den större förändring som pågått de senaste två decennierna inom de allra flesta akademiska diskurser där man rört sig bort från postmodern teori, som till stor del är grundad på konstruktivistiska idéer om *den lingvistiska vändningen*. I stället fokuserar man på det ontologiska, på verkligheten, det materiella och objektet som ett eget ting (Schleusener 2021).

Samtidigt fortsätter digitaliseringen av samhället, och kulturarvsinstitutionerna har de senaste decennierna mer eller mindre tvingats att fokusera på digitalisering för att få ekonomiska medel från offentligheten. Även om det gått långsamt framåt på grund av bland annat rädsla för upphovsrättsliga risker med onlinepublicering och icke-samordnade initiativ rörande sammankopplade bilddatabaser, har med tiden mer och mer resurser lagts på att digitisera³ fotografier och att göra dessa tillgängliga via internet. Vad innebär detta för de fysiska fotoarkiven? Möjligen kommer ordnande och förtecknande, bevarande och konservering av fysiskt fotografiskt material få stå tillbaka medan mer och mer av ABM-institutionernas resurser läggs på digitisering och digitalisering. Detta riskerar inte bara att fysiskt material på sikt går förlorat utan även att det i sammanhanget lilla material som digitiseras, och därmed blir lättillgängligt, gång på gång uppmärksammas i forskningen vilket på sikt är mycket problematiskt för kunskapsproduktionen (Dahlgren & Snickars 2009; Dahlgren 2009).

³ I många av de statliga utredningar och rapporter som tas upp i uppsatsen används begreppet *digitalisering* för att beskriva det som många idag heller beskriver som *digitisering*. Digitisering är skapandet av digitala kopior av analogt material. Jag har tagit mig friheten, då jag anser att det finns en väsentlig skillnad mellan begreppen, att använda begreppet digitisering även när jag hänvisar till källor som enbart använder begreppet digitalisering.

2 Kartläggning

2.1 Bevarande och tillgängliggörande av fotografi inom ABM-sektorn

Fotografiskt material bevaras idag inom en mängd olika typer av verksamheter inom den svenska ABM-sektorn. Dessa fotografier har skapats av vitt skilda anledningar och finns i många olika former och tekniker. I detta avsnitt tecknas en övergripande bakgrundsbild av hur fotografi bevaras och tillgängliggörs inom olika typer av offentliga ABM-institutioner. Jag fokuserar speciellt på Nordiska museet och Moderna museet då de spelat specifika roller för bevarandet av fotografi i Sverige.

Olika typer av institutioner har i Sverige idag, och historiskt, skilda förutsättningar gällande bevarande av fotografi samt olika syn på fotografi generellt. En väsentlig skillnad inom just ABM-sektorn är att man historiskt ordnat och förtecknat sina bestånd och samlingar på olika sätt. Arkiv och bibliotek har en tätt sammanflätad historia vilket gör att ordnande och förtecknande samt bevarande av arkivalier i princip fungerar på samma sätt inom båda institutionstyperna. Inom arkivsektorn förekommer fotografi oftast som delar av olika typer av arkiv som exempelvis myndighetsarkiv, personarkiv eller företagsarkiv. Proveniensprincipen har sedan 1903 varit rådande inom arkivsektorn i Sverige och innebär att handlingar från olika arkiv inte blandas med varandra samt, vilket anses typiskt för det svenska arkivväsendet, att ett arkivs ursprungliga inre ordning ska bibehållas (Smedberg 2012). Detta leder till att stora mängder fotografi förvaras i arkivboxar tillsammans med andra material, exempelvis handskrivna dokument och anteckningsböcker. De innehåller många gånger ämnen som är skadliga för fotografiskt material som är bland det känsligaste som återfinns i arkiv och lätt skadas av fukt, värme, fingeravtryck och föroreningar. Grundläggande i Riksarkivets författningar gällande vård och förvaring är att handlingar, oberoende av material, ska förvaras så att de inte påverkas negativt. Man har dock inte tagit specifik hänsyn till fotografiers speciella behov förrän under de senaste decennierna (Riksarkivet 2020). I föreskrifterna gällande arkivlokaler från 2013 anger man i 8 kap. 1 § att "handlingar som kan påverka varandra negativt ska förvaras åtskilda" (RA-FS 2013:4, s. 11). Man listar också önskad lufttemperatur och luftfuktighet för olika materialtyper samt påpekar att ett konditioneringsrum ska finnas för temperaturkänsligt material. Problematiken kring att fotografiskt material förvaras tillsammans med övriga handlingar tas även upp Riksarkivets vägledning,

Hantering av fotografiskt material, från 2020. I denna lyfts att kunskap kring nedbrytning av fotografiskt material samt materialspecifika standarder funnits länge men att det inom arkivsektorn är svårt att leva upp till dessa just på grund av proveniensprincipen. Man menar dock att även små förbättringar leder till bättre hållbarhet och uppmuntrar verksamheter att göra vad de kan med hjälp av vägledningen (Riksarkivet 2020).

Inom museisektorn ser det annorlunda ut. Precis som på arkivinstitutioner förekommer fotografier på museer som delar av arkiv men också, i betydligt större utsträckning än inom arkivsektorn, som specifika fotografarkiv, alltså hela eller delar av en fotografs livsverk. Fotografi finns även i stora mängder, och i olika form och teknik, som dokumentation av institutionens övriga samlingar. Här har det, i alla fall historiskt, varit vanligt att dela upp fotografiska samlingar efter motiv och inte lägga särskilt stor vikt vid proveniensprincipen (Fotorådet & fotosekretariatet 1997). Konstmuseerna utgör ett undantag där fotoarkiven i stället ofta är ordnade efter upphovsman. Dessutom tenderar konstmuseerna att fokusera på papperskopier och ser denna som det unika konstverket till skillnad mot arkiv och övriga museer som i stället generellt ser negativet som original (Dahlgren 2009; Schwartz 1995).

Många kulturarvsinstitutioner överlåter idag en del arbetsuppgifter till andra verksamheter. På statlig nivå finns stiftelsen Föremålsvård i Kiruna vars uppdrag är att bistå de statliga kulturarvsinstitutionerna med vård och konservering av föremål, arkivalier och böcker. Verksamheten utför även digitisering av fotografiskt material och andra dokument (Stiftelsen föremålsvård i Kiruna 2023; Regeringskansliet 2023b). Vissa regionala och kommunala institutioner vänder sig till mer eller mindre utomstående verksamheter för arbeten med bland annat digitisering, registrering och bildhantering. Exempelvis använder sig Malmö museer, Kulturen i Lund och regionmuseet i Kristianstad av tjänster som den ekonomiska föreningen Regis erbjuder, en föreningen de tre institutionerna själva tog initiativ till att skapa tillsammans med Stiftelsen Hadar år 2000 (Regis 2023).

Något som ytterligare komplicerar frågan om hur fotografi bäst bevaras är det faktum att vi ännu inte vet hur det digitala fotografiet, och andra digitala artefakter, ska säkras för eftervärlden. Det finns mycket kunskap om analogt fotografiskt material, hur detta bryts ner och hur man förlänger dess livslängd på bästa sätt (Fotorådet & Fotosekretariatet 1997; Riksarkivet 2020). Framför allt är det viktigt att hålla jämn temperatur och luftfuktighet, undvika UV-ljus och använda syrafria

förvaringsmaterial (Riksarkivet 2020). När det kommer till det digitala saknas konsensus kring hur det bör tas om hand för att det ska finnas kvar för framtiden. Digitala dokument är extremt känsliga eftersom de är beroende av både mjuk- och hårdvara för att kunna avläsas. Mjuk- och hårdvara kan också vara fragila då exempelvis en repad DVD-skiva kan omöjliggöra åtkomst till det som lagrats på den. Dessutom är utvecklingen kring den digitala tekniken snabb och kulturarvsinstitutionerna måste förhålla sig till att digitala filer kontinuerligt kommer behöva omvandlas, eller migreras, till nya filformat för att kunna läsas (Boogh & Diaz 2013). Riksarkivet förespråkar DNG (digital negative) som till skillnad från andra RAW-format är kompatibelt med mycket mjukvara och ska fungera bra för långtidsförvaring (Riksarkivet 2020). Enkätundersökningen som genomfördes inom ramen för projektet *Bilder för framtiden* visade att många museer, för ungefär tio år sedan, ville se nationell samverkan kring digitala bevarandefrågor gällande framför allt filformat och lagring (Boogh & Diaz 2013). Många myndigheter, regioner och kommuner använder sig idag av olika e-arkivlösningar. E-arkiven är på frammarsch och under utveckling. Men hur dessa digitala förvaringssystem påverkar, och framöver kommer påverka, förvaringen av digitalt födda fotografier är inte en diskussion som ryms inom ramen för denna uppsats.

När det kommer till tillgängliggörande av fotografiskt material använder sig många kulturarvsorganisationer idag av digitala databaser eller kulturarvsportaler tillgängliga online. Flera museer använder sig exempelvis av förvaltnings- och informationssystemen Carlotta eller Primus. Carlotta, som styrs av museerna själva, är kopplat till Riksantikvarieämbetets tjänst K-samsök vars syfte är att tillgängliggöra så många museisamlingar som möjligt på samma plats (Göteborgs stadsmuseum 2023; Riksantikvarieämbetet 2023b). DigitaltMuseum är en onlinetjänst med samma syfte men där merparten av de publicerade objekten i stället kommer från systemet Primus (DigitaltMuseum 2023). De digitala plattformarna Nationell Arkivdatabas, förkortat NAD, och Digitala forskarsalen har båda utvecklats av Riksarkivet för att digitalt tillgängliggöra olika typer av information om arkiv och samlingar som finns inom hela ABM-sektorn, både offentlig och privat. Detta inkluderar en stor mängd digitiserade fotografier (Riksarkivet 2023). Riksarkivet har dock inte det formella uppdraget att driva NAD och systemet är idag i stort behov av upprustning på grund av myndighetens långvarigt svaga ekonomi (Isacson et al. 2023).

En hel del kommuner har själva utvecklat digitala bilddatabaser, åtkomliga och sökbara via internet, för tillgängliggörande av fotografier och annat visuellt arkivmaterial som finns i kommunens ägo. Några exempel på sådana är Höganäs historiska bilder (Höganäs kommun 2023), Katrineholms kommuns bildarkiv (Katrineholms kommun 2023) och Örebro stadsarkivs bildarkiv (Örebro stad 2023). Majoriteten av dessa är utvecklade inom ramen för de olika kommunarkivens verksamhet med det finns även de som i stället utvecklas som separata bild- eller fotoarkiv. Ett stort hinder för tillgängliggörande av fotografier via internet är många gånger den upphovsrättsliga skyddstiden. I korta drag innebär den att 70 år efter upphovspersonens dödsår kan vem som helst tillgängliggöra dennes verk för allmänheten och även framställa exemplar av dessa. Fotografier som inte anses vara originella verk omfattas i stället av en skyddstid på 50 år från att bilden framställdes. Detta innebär att inga fotografier får publiceras utan fotografens tillstånd innan skyddstiden löpt ut (Bildupphovsrätt 2023). Det ska tilläggas att digital tillgänglighet inte enbart handlar om att användare ska kunna se digitiserade eller digitala fotografier online. Den möjligheten bygger nämligen på hur samlingar och arkiv klassificeras och vilken metadata som finns i de digitala databaserna.

Vissa institutioner har, och har haft, stor inverkan på insamling och bevarande av fotografi i Sverige. De har också haft ett visst nationellt ansvar för just fotografi och bör därför presenteras lite närmre. Nordiska museet har redan från verksamhetens början 1872 samlat in kulturhistorisk fotografi (Tellgren 2008). Sveriges riksdag utnämnde 1987 fem statliga museer till ansvarsmuseer vilket innebar ett särskilt nationellt ansvar för samordning och samverkan inom museernas respektive expertisområde. Som jag tidigare påpekat blev Nordiska museet ansvarsmuseum för svensk kulturhistoria, och fick 1990 även specifikt ansvar för kulturhistoriskt fotografi. I samband med detta fick museet medel att inrätta ett fotosekretariat vilket efterfrågats från flera håll under 1980-talet. Efter en treårig försöksperiod inrättades så Fotosekretariatet med tillhörande fotoråd bestående av representanter från museer, arkiv och bibliotek och fotograforganisationer i landet. Rådet och sekretariatet skulle vara rådgivande i frågor om vård, registrering och upphovsrätt samt vara ett nationellt forum för erfarenhetsutbyte och frågor angående samordning och samverkan. Man kom tidigt fram till att det finns ett behov av att arbeta fram en nationell bevarandeplan för fotografi vilken sedermera genomfördes 1997 (Fotorådet & Fotosekretariatet 1997; Nyström 1998). 2008 skapade man Nationella fotografregistret, även kallat NFR, som med tiden vidareutvecklades till registret Kulturhistorisk fotografi som innehåller uppgifter om i Sverige verkamma fotografier från mitten av 1800-talet och framåt (KulturNav 2023).

Även Moderna museet har haft stor betydelse för fotografi, med visst nationellt ansvar. På Moderna museet, i sig en avdelning inom Nationalmuseum fram till 1999, fanns från 1971 och ungefär trettio år framåt Fotografiska museet som en egen avdelning. Under 1960- och 1970-talen institutionaliserades fotografi, även internationellt. När Fotografiska museet helt integrerades i Moderna museet under en omorganisering 1998 låg detta i linje med att fotografi med tiden kommit att inta en framträdande position inom samtidskonsten – det fanns inte längre någon anledning att särskilja fotografi från övriga konstverk. Moderna museet blev en egen myndighet 1999 med uppdrag att samla in, bevara och tillgängliggöra alla former av modern och samtida konst, konstnärligt fotografi inräknat (Tellgren 2008; Moderna museet 2023).

2.2 Sveriges fotografiska kulturarv – Utredningar och rapporter

Fotografi har genom åren behandlats i en stor mängd offentliga statliga utredningar, rapporter från Statens kulturråd och andra typer av utredningar och undersökningar finansierade av staten. Jag kommer främst koncentrera mig på *Vem ska rädda bilden?* (Ågren 1981), *Mot glömskans tyranni* (Fotorådet & Fotosekretariatet 1997), *KB-utredningen* (SOU 2003:129) samt efterdyningarna av den senaste arkivutredningen *Häri från till evigheten* (SOU 2019:58) för att teckna en bakgrund till vad enkätundersökningen kommer visa gällande dagens syn på bevarandet och tillgängliggörandet av det fotografiska kulturarvet.

Kungliga biblioteket har digitiserat samtliga offentliga statliga utredningar från 1922, året då denna typ av rapporter började publiceras, och fram till 1999 (Kungliga biblioteket 2023). 1951 diskuterades för första gången bevarande av fotografiskt material i en sådan utredning. Utredningens uppdrag var att titta på för- och nackdelar med att genomföra systematisk mikrofilmning av handlingar vid arkiv och bibliotek och tog upp problematiken kring mikrofilmens beständighet, katalogisering, hantering och förvaring (SOU 1951:36). I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet präglades den svenska kulturen av utredningar angående minnesvård. Detta var en tid då kulturbegreppet förändrades i grunden och gick från att endast innefatta etablerad konst till ett begrepp som omfamnade folklighet, engagemang och gemenskap. En av flera omdebatterade och starkt kritiserade utredningar från denna tid är *1965 års musei- och utställningskunniga* eller *MUS 65* som den också kallades (Jensen & Pettersson 2021). I utredningens tredje delbetänkande, *Museerna* (SOU 1973:5), beskrev man hur de offentliga museerna

arbetade med vård och konservering, hur deras samlingar tillkommit och förhöll sig till samtiden samt gav förslag kring insamling, dokumentation och registrering. Fotografi befann sig i periferin och togs främst upp som ett viktigt medium för dokumentation. Relevant är dock att utredningen var positiv till Nationalmuseums förslag om att låta Moderna museet bli en självständig institution med utökat arbetsområde som skulle omfatta teckning, grafik och fotografi från 1900-talet. Detta var i samma veva som avdelningen Fotografiska museet inrättades. MUS 65 ställde sig positiva till förslaget men framhöll att Moderna museets skulle få en stora ansvarsbörda som enda svensk institution med ansvar för insamlande av konstnärligt fotografi. Museet skulle också behöva ta fram riktlinjer för de enorma mängder konstnärligt fotografi som fanns utanför museerna (SOU 1973:5). Från Fotografiska museet håll tog man emot betänkandet med besvikelse. Ett remissvar författades av styrelsen för föreningen Fotografiska museets vänner i vilket man tydliggjorde sitt missnöje över att utredningen inte fördjupat sig i museets verksamhet och deras framträdande position inom det fotografiska fältet. En särskild utredning angående museets framtid efterfrågades men genomfördes aldrig (Tellgren 2008).

Den första statliga utredningen gällande Sveriges fotografiska kulturarv tillsattes av Statens kulturråd 1979. Denna resulterade i en lägesrapport, *Vem ska rädda bilden?* (1981), om fotografins tillstånd i landet som utarbetades av antikvarien Per-Uno Ågren. Den innehöll även en rad åtgärdsförslag för att rädda det fotografiska kulturarvet. Ågren ansåg det problematiskt att det inte fanns någon väldefinierad plats, och tydlig ansvarsfördelning för, fotografin så som det fanns för tryckt material, officiella dokument och ljud- och bildupptagningar. En enkätundersökning genomfördes bland svenska museer som en del av utredningen och resultatet visade att bevarandet av fotografi låg långt ner på prioriteringslistan hos svenska kulturarvsinstitutioner.⁴ Ågren menade att det i enkätresultatet var tydligt att det fanns medvetenhet om att det fotografiska kulturarvet riskerade att förstöras men att kunskap kring hur det skulle bevaras saknades. Han ansåg att det behövdes kompetensutveckling ute på institutionerna och att situationen kunde förbättras genom en tydlig ansvarsfördelning där vissa offentliga institutioner fick ansvar för bevarande och kunskapsutveckling rörande fotografi. Huvudansvaret föreslog Ågren borde läggas på museiväsendet då vissa museer redan hade omfattande fotografiska samlingar och avdelningar med expertis. Dessutom var de mer tillgängliga och publikorienterade än arkiven.

⁴ I likhet med detta framkom det i en annan samtida rapport från Statens kulturråd, *Vårda! Bevara! Museerna och föremålsvärden*, att samlingsvård generellt varit åsidosatt under lång tid (Böttinger 1980).

Ågren föreslog en grundläggande struktur som han menade både skulle stärka redan etablerade funktioner och bädda för god samordning. Denna struktur gick ut på att bildarkiven vid läns museerna gavs en central, och lokalt förankrad, roll med uppgifter som inventering, insamling, registrering och tillgängliggörande av fotografi. Inventering och systematisk registrering av landets samtliga fotografiska samlingar, inklusive små samlingar inom enskild sektor, ansåg Ågren var av yttersta vikt. Även uppgiftsinsamling gällande yrkesfotografer, fotoklubbar med mera skulle ingå. Detta menade han saknades och behövdes för att så småningom kunna etablera en sammanhängande svensk fotohistoria. Läns museernas bildarkiv skulle också vara behjälpliga för kommuner och lokala verksamheter, exempelvis enskilda arkivinstitutioner och kommunala museer, i frågor rörande hantering och bevarande av fotografi. Dessa *länsbildarkiv*, som Ågren föreslog att de skulle kallas, skulle utgöra egna avdelningar med egen personal och egen budget. Vidare skulle bildarkiven vid Statens konstmuseum, Nordiska museet, Etnografiska museet, Historiska museet samt Naturhistoriska riksmuseet få beteckningen *centrala bildarkiv*. Dessa verksamheter skulle ha nationell överblick över de fotografiska samlingarna som fanns inom respektive expertisområden, ansvara för samordning av samtidsdokumentationsprojekt inom dessa samt vara delaktiga i arbetet med att ta fram nationella riktlinjer för bildregistrering. Utöver detta föreslogs att det skulle byggas ett mindre antal centrala negativdepåer, med konserveringsverksamheter knutna till sig, där olika typer av fotografiska samlingar skulle kunna deponeras för klimatanpassad förvaring och vård. Moderna museet föreslogs också, genom ökade anslag, ges resurser att utveckla sitt arbete med konstnärlig fotografisk bild genom att bland annat producera vandringsutställningar, utöka och tillgängliggöra samlingen samt ansvara för konservering av vissa bildmaterial. Ågren önskade också se ett bilddistributionsnät som knöt ihop de regionala och centrala bildarkiven med folkbiblioteken. Bilddistributionen skulle göras med mikroficheteknik vilket många folkbibliotek vid denna tid redan hade utrustning för att kunna läsa. Slutligen, för att binda ihop denna struktur, föreslogs ett centralt fotosekretariat med rådgivande nämnder som skulle ha ett övergripande samordningsansvar. Sekretariatet skulle bland annat ta fram en metod för insamling och registrering, riktlinjer för vård och förvaring, upprätta och årligen revidera ett register över landets fotografiska samlingarna, utveckla arbetet vid de centrala negativdepåerna, upprätthålla kontakt med fotograforganisationer och bildbyråer samt ansvara för samordningen av bilddistributionsnätet. Ågren påpekade att just förslaget om ett fotosekretariat var grundat i både hans resonemang i själva rapporten och på att

museerna, i utredningens enkätundersökning, efterfrågade en sådan central institution (Ågren 1981).

Som en direkt följd av *Vem ska rädda bilden?* (Ågren 1981) inrättades vid Statens kulturråd en fotokonsulenttjänst på prov 1984 (Fotorådet & Fotosekretariatet 1997). Rapporten låg även delvis till grund för att Statens kulturråd 1982 tillsatte en samordningsgrupp för dokumentationsfrågor vid museerna, kallad SAMOREG. Syftet var att arbeta fram ett gemensamt, standardiserat dokumentationssystem för museiföremål tänkt att förenkla utbyte av information mellan institutionerna⁵ (Statens kulturråd 1986). Ågrens rapport fick också stor inverkan på den bevarandeplan som Fotosekretariatet och Fotorådet lade fram 1997.

Under 1980- och 1990-talen lyftes fotografi fram mer specifikt i en del statliga utredningar och rapporter. Det känns rimligt att anta att Fotosekretariatet och Fotorådet, som inrättades 1990, hade en viss påverkan på denna förändring. Exempelvis påpekades det i Arkivutredningens betänkande *Öppenhet och minne - Arkivens roll i samhället* (SOU 1988:11) att vissa material, exempelvis fotografier, krävde speciella förvaringsmaterial och ibland särskilt klimat. Man uppmärksammade också att det i arkiven fanns stora mängder fotografier, och andra känsliga material som ritningar och kartor, som var i dåligt skick och behövde åtgärdas. Man förlitade sig dock på det arbete med att ta fram nya konserveringsmetoder som man menade redan pågick och presenterade inga konkreta förslag i frågan (ibid.). Vidare valde man i *Pliktleveransutredningen* (SOU 1992:92)⁶ att föreslå en del insatser inom områden som inte var pliktskyldiga, däribland bevarande av fotografi. Detta gjordes för att, som jag tolkar det, tydliggöra att utredningen ansåg bevarandet av detta kulturarv vara av särskilt stor vikt. Dessutom argumenterade man för ett ökat samarbete mellan arkiv, bibliotek och museer gällande just bevarande av fotografi då man ansåg detta nödvändigt för att utveckla arbetet⁷ (ibid.). Att det vid denna tid fanns ett ökat fokus på fotografi syns även i relation till projektet SESAM, ett statligt projekt som pågick mellan 1995 och 1998 med syfte att rädda de generellt sett eftersatta föremålssamlingarna inom museisektorn. Projektet fick kritik för att inte ha öronmärkt några medel åt

⁵ Med facit it hand uppnådde modellen aldrig önskad spridning bland större museer men blev viktig för många regionala och lokala museer som upplevde att den förenklade deras tidigare registreringsprocessen (Kungliga biblioteket 2002, s. 23).

⁶ En utredning som skulle utföra en översyn av regelverket kring pliktleverans av skrift samt ljud- och bildupptagningar.

⁷ Man lutade sig mot rapporten *Foto i focus* (1992), utgiven av Fotosekretariatet och Fotorådet som då fortfarande befann sig i en testperiod, i vilken det föreslogs att Fotosekretariatet skulle utökas och ges mer resurser.

fotografi trots upprepade önskemål samt inlämnade riksdagsmotioner i frågan både under projektets gång och efteråt (Kungliga biblioteket 2002).

Som tidigare nämnts publicerade Fotosekretariatet och Fotorådet 1997 *Mot glömskans tyranni - en nationell bevarandeplan för fotografi*. Publikationen var en lägesrapport rörande insamling, upphovsrättsfrågor, vård, bevarande och tillgängliggörande av fotografi i Sverige. Den innehöll även, som titeln skvallrar om, ett förslag till en bevarandeplan för fotografi i vilken åtgärder föreslogs för att lösa de problem som Fotosekretariatet och Fotorådet ansågs sig ha identifierat. Man menade i lägesrapporten att det under föregående decennium gjorts betydande insatser för att bevara och tillgängliggöra fotografi i Sverige men att det saknades kunskap kring, och en aktuell överblick av, de fotografiska samlingarnas tillstånd i allmänhet.⁸ Man pekade på undersökningen av läns museernas bildarkiv från år 1995, som tidigare nämnts i avsnitt 1.6, plus en nationell bildarkivsundersökning som Michael Hartin genomfört på uppdrag av Fotosekretariatet 1994. Det hävdades att dessa studier pekade på att tillståndet för fotografi i landet var katastrofalt och att det fanns behov av omfattande insatser för att rädda de fotografiska samlingarna. Dessutom menade man att det då, i mitten av 1990-talet, enbart var tre större fotografiska samlingar i landet som undersökts i sin helhet av fotokonservatorer. Fotosekretariatet och Fotorådet ansåg sammanfattningsvis i lägesrapporten att det fanns mycket stora brister inom förvaring, vård, hantering, identifiering, registrering, klassificering och tillgänglighet.

Själva bevarandeplanen innehöll åtgärdsförslag inom ett antal områden. I avsnittet ”Insamling och förvärv” lyftes behovet av en överblick över landets fotografiska samlingar. Fotosekretariatet och Fotorådet menade att en sådan överblick krävdes för att kunna se till att olika tekniker, motiv och tidsperioder fanns representerade. En nationell fotodatabas skulle skapas för att möjliggöra en sådan överblick. Databasen var också tänkt att spela en avgörande roll i att göra redan befintliga samlingar mer tillgängliga och det framhölls att man hoppades kunna presentera en demoversion redan samma år. Dessutom skulle databasen underlätta ett av de andra förslagen - nämligen att museerna skulle påbörja samtidsdokumentationer för att fylla igen luckor i samlingarna vilka skulle bli lättare att identifiera i och med databasen. Fotosekretariatet och Fotorådet ville även inrätta en nationell fond för den typen av dokumentationsprojekt samt en fond för arbete med speciellt betydande fotografiska samlingar. För att resurserna skulle kunna nyttjas på bästa

⁸ Som exempel togs Alingsås museum där man lyft fram lokal fotohistoria genom utställningar och böcker samt projektet Rädda bilden som startades vid Malmö museer 1985 för att bevara stadens fotografiska samlingar (Fotorådet & Fotosekretariatet 1997, ss. 21–23).

sätt menade man vidare att det krävdes begränsningar gällande insamling och förvärv och att allmänna riktlinjer kring urval skulle underlätta för institutionerna. Man föreslog därför att det skulle tas fram både en insamlings- och en gallringsstrategi.

Under ”Vård och konservering” tryckte Fotosekretariatet och Fotorådet på det enorma vårdbehov man tyckte sig ha sett i de studier och rapporter som togs upp i publikationens lägesrapport. Man efterfrågade foto-SESAM, en satsning för att vårda, bevara och tillgängliggöra fotosamlingar i linje med det omfattande SESAM-projektet som tidigare beskrivits, men också att ett vård- och konserveringsarbete borde initieras med fokus på kartläggning och förbättring av förvaringsförhållanden. I relation till detta föreslogs även att Fotorådet skulle ta fram långsiktiga planer kring förbättring av dessa förhållanden och att Riksarkivet skulle utöka sin författningssamling med liknande riktlinjer gällande fotografi hos arkivinstitutionerna. I likhet med ett av Ågrens (1981) förslag föreslogs dessutom att det, i anslutning till institutioner med anställda fotokonservatorer, skulle inrättas bildvårdscentraler där fotografiska samlingar kunde registreras, vårdas och tillgängliggöras. Utöver detta föreslogs också att det skulle utövas tillsyn för att säkerställa att fotografier, så långt det var möjligt, förvarades i klimatanpassade arkivlokaler samt att arkivbeständigheten gällande digital fotografi skulle ses över. Inom Fotosekretariatet hade det redan tillsatts en arbetsgrupp för att börja undersöka bevarandeproblematiken med digital fotografi.

Under rubriken ”Utbildning och kompetensutveckling”, gick Fotosekretariatet och Fotorådet in på att den generella kompetensen kring hantering, vård och tillgängliggörande av fotografi behövde öka samt att kunskaper i fotohistoria behövdes. En del grundläggande kursverksamhet i vård av fotografier, men även i upphovsrätt och digital teknik, för personal på arkiv, bibliotek och museer föreslogs bedrivas av Fotosekretariatet. Utöver detta föreslogs utökad undervisning i bevarande och arkivbeständighet gällande fotografi på både arkiv- och fotografutbildningar. Därefter, i avsnittet *Upphovs- och avtalsfrågor* samt *etiska frågor*, fokuserades på de utmaningar som började bli tydliga i och med den digitala teknikens utveckling. Detta ansågs ha inneburit nya juridiska problem och att lagstiftningen inte hängit med i utvecklingen. Det föreslogs att Fotosekretariatet, tillsammans med Svenska fotografers förbund, skulle skapa en upphovsrättsdatabas och att Fotorådets arbetsgrupp för etiska frågor skulle utreda problematiken kring bland annat bildmanipulation och användande av bild på enskild person.

Det sista området i planen var ”Samordning och samverkan” och där föreslogs att Fotosekretariatet skulle ges vidare anslag för att fortsätta sitt arbete som samordnande och rådgivande forum samt för att, enligt testperiodens plan, kunna utöka verksamheten med ytterligare tjänster. Det föreslogs dessutom att resurser, öronmärkta för bevarandet av kulturhistorisk fotografi, skulle ges till Nordiska museet, läns museerna och andra institutioner med bildsamlingar, samt att Moderna museet skulle få ökade resurser för att samla, bevara och tillgängliggöra konstnärligt fotografi (Fotosekretariatet & Fotorådet 1997).

Som tidigare nämnts blev det aldrig någon nationell strategi för bevarande av fotografi utifrån Fotosekretariatet och Fotorådets förslag. Eva Dahlman, fotohistoriker, etnolog och numera hedersdoktor vid Stockholms universitet, byggde upp och var intendent vid Fotosekretariatet. Enligt Eva uppvaktade hon, tillsammans med representanter för Fotorådet, de olika relevanta departementen med bevarandeplanen. Hon menar att ett skäl till att planen inte fick någon genomslagskraft var att den inte utarbetats på uppdrag av regeringen. Departementen var inte tillräckligt intresserade av frågan om fotografins bevarande för att driva det vidare.⁹ En del av förslagen som ingick i bevarandeplanen hann sekretariatet dock delvis genomföra innan verksamheten, som tidigare nämnts, integrerades i Nordiska museet 2010. Två publikationer gavs ut, den första 1999 och den andra 2003, med riktlinjer gällande insamling, urval och gallring i enlighet med ett av förslagen i bevarandeplanen. Som tidigare nämnts utvecklades också Nationella fotografregistret. Motioner som under åren 1997 och 1998 lämnades in till Kulturutskottet angående behovet av Foto-SESAM avstyrktes. Detta grundades dels på att Fotosekretariatet och Fotorådet i sin bevarandeplan redan föreslagit att Foto-SESAM borde inrättas, dels att medel från SESAM-projektet faktiskt hade gått till ett par projekt som fokuserade på bevarande av fotografi. Utskottet menade vidare att de förutsatte att regeringen, i utvärderingen av SESAM, skulle komma att överväga hur arbetet med att bevara och tillgängliggöra fotografi skulle fortskrida (Kulturutskottet 1998). I den redogörelse gällande SESAM som regeringen senare överlämnade till riksdagen (Skr. 1999/2000:65) diskuterades fotografi inte överhuvudtaget och inte heller i utvärderingen *SESAM – Öppnade museisamlingarna?* (1999) togs fotografi upp i någon nämnvärd utsträckning.

Mot glömskans tyranni (1997) publicerades i en brytpunkt. I slutet av 1990-talet börjar digitaliseringen på en mängd olika sätt förändra samhället alltmer. Inte minst inom fotografien var skiftet från analogt till digitalt fotografi då i full gång. En ny

⁹ Intervju, 9 februari 2023, samt mailkorrespondens, 2–4 juni 2023, med Eva Dahlman.

arkivutredning resulterade i betänkandet *Arkiv för alla - nu och i framtiden* (SOU 2002:78) i vilken digitaliseringsfrågor fick mycket utrymme och där oron kring den korta livslängd hård- och mjukvara visat sig ha varit påtaglig. I den bilagda rapporten *Långsiktigt bevarande av digital arkivinformation* efterfrågades prioritering och utveckling av bland annat standarder, format och leveransrutiner i relation till digitala arkiv där fotografiskt material ansågs inkluderat (Kristiansson 2002). Behovet av samordning med andra kulturarvsinstitutioner i dessa frågor påpekades av arkivutredningen och man hänvisade bland annat till den rapport, *ABM - Samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer*, som Kungliga biblioteket, Riksarkivet och Statens kulturråd år 2001 fått i uppdrag av regeringen att genomföra. I denna föreslog man att en central, samordnande ABM-funktion skulle inrättas och att denna skulle ansvara för förverkligandet av många av rapportens förslag. Ett av dessa var att ABM-funktionen skulle ta fram en nationell digitaliseringsplan för hela sektorn samt att nationella riktlinjer gällande framför allt registrering, digitalisering och bevarande skulle utgöra en del av denna plan (Kungliga biblioteket 2002).

2003 presenterade den så kallade *KB-utredningen* sitt betänkande *KB - ett nav i kunskapssamhället* (SOU 2003:129) som tillsattes på grund av att Kungliga bibliotekets verksamhet behövde ses över då dess förutsättningar förändrats bland annat på grund av IT-utvecklingen. Bland annat föreslogs en handlingsplan för storskalig digitalisering av det svenska kulturarvet, alltså inte enbart gällande Kungliga biblioteket, med målet att tillgängliggöra och digitisera främst handskrivna dokument och tryck men även fotografiska samlingar och annat material. Detta skulle inte bara öka tillgängligheten utan även förbättra bevarandet av sköra material då dessa inte längre skulle behöva beställas fram rent fysiskt (ibid.). En fungerande ABM-samverkan sågs som en förutsättning för att handlingsplanen skulle fungera och man tittade på hur den tidigare rapporten, *ABM - Samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer* (Kungliga biblioteket 2002), mottagits. I remissvaren fick den kritik för att ha lagt för mycket vikt vid tekniska aspekter som standarder och bevarande i stället för att fokusera på tillgängliggörande och förmedling vilket åtgärdades i digitaliseringsplanen i *KB-utredningen*. Gällande förslaget om en central ABM-funktion och gemensamma riktlinjer var meningarna delade i remissvaren. Vissa ansåg att det fanns behov av ett sådant organ för att ta fram gemensamma standarder och riktlinjer för digitalisering och samordning. Andra menade att den typen av centralisering var ett omodernt påhitt och föreslog att samarbeten i stället skulle bygga på lokala initiativ och riktas dit behoven var som störst (SOU 2003:129). Ett ABM-centrum,

finansierat av bland andra Kungliga biblioteket, Nationalmuseum, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet och Nordiska museet, initierades dock år 2004 och pågick fram till 2010. Trots att några av landets största kulturarvsinstitutioner finansierade och deltog i detta samarbetsprojekt är det nästintill omöjligt att hitta information om det idag. Det lilla som går att hitta tyder på att det hela var en del av ett projekt vid Luleå tekniska universitet, *Centrum för långsiktigt digitalt bevarande*, som sedermera avvecklades 2016 (Luleå tekniska universitet 2023).

Ytterligare en museiutredning initierades år 2007 och resulterade i *Kraftsamling! - museisamverkan ger resultat* (SOU 2009:15). Här fick fotografi, till skillnad från tidigare museiutredningar, en egen underrubrik där bevarande och tillgängliggörande avhandlades. Det påpekades att området stod inför stora utmaningar och att en starkare samverkan inom ABM-sektorn skulle krävas för att hantera dessa. I motsats till vad som ansågs i många remissvar till *ABM - Samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer* (Kungliga biblioteket 2002) föreslogs att redan existerande samordningsinitiativ och verksamheter borde centraliseras för större effekt. Vi de två möten som under utredningsarbetet hölls med experter från fältet framhölls särskilt behov av en inventering av landets fotografiska samlingar, något som redan lyfts i *Vem ska rädda bilden?* (Ågren 1981), samt behov av klimatanpassade glasplåtsarkiv. Gällande digitalt fotografi återkom behovet av gemensamma standarder för metadata och hanteringen av digitala originalfiler fram. Även förvärven av fotografarkiv diskuterades och det poängterades hur resurskrävande dessa samlingar var för institutionerna (SOU 2009:15). Som nämndes i inledningen avskaffades ansvarsmuseifunktionen och ersattes av centralmuseer vilket baserades på denna museiutrednings betänkande. Nämnas bör också att det i anslutning till detta skapades ett nätverk, Centralmuseernas samarbetsråd, för ökad samverkan och samarbete (Wikipedia 2023b). I november 2009 gav regeringen ett antal myndigheter och institutioner i uppdrag att lämna in underlag inför utarbetandet av en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande (Kulturdepartementet 2009).

I betänkandet *Häriifrån till evigheten* (SOU 2019:58) bedömer den senaste arkivutredningen att det bör tillsättas en statlig utredning med syfte att genomföra en nationell översyn av bevarande och ansvar för fotografi. Utredningen lutar sig på information från möten med NNAFS och menar att ett av de främsta problemen är att det inte finns någon central aktör med ansvar för fotografi. En sådan anses behövas för att ta fram gemensamma standarder, bevarande- och digitaliseringsplaner och nationella handlingsplaner. Det har vidare påpekats att en

statlig utredning bör titta på vilka behov som finns av samordning samt föreslå sätt att effektivisera redan pågående projekt samt forskning. Utöver detta föreslås att arkiv från enskilda arkivbildare, vilket professionella fotografer i de flesta fall är, ska omfattas av arkivlagen (ibid.). Både Nordiska museet och NNAFS håller i sina remissvar med om att en statliga utredning borde genomföras (Nordiska museet 2019; NNAFS 2020). NNAFS ger i sitt remissvar vidare kommentarer på vad som tagits upp i de delar av betänkandet som behandlar fotografi. För det första påpekar de att en utredning behöver genomföras så fort som möjligt då tiden är knapp. Många av Sveriges mest framstående professionella fotografer börjar bli gamla vilket innebär att deras livsverk riskerar att förstöras eller kommersialiseras. En specifik strategi för hur dessa fotografers arkiv ska hanteras, bevaras och förvaltas menar NNAFS är av stor vikt och välkomnar betänkandets förslag om att enskilda arkiv ska omfattas av arkivlagen. Vidare påpekas att risken att enorma mängder digitalt födda fotografier förloras nu är mycket stor då det ännu inte finns några nationella strategier för hur dessa ska omhändertas. Sammanfattningsvis framhåller NNAFS gång på gång vikten av nationella handlingsplaner, infrastruktur och strategier gällande fotografi och att det behövs en central, rådgivande aktör som kan ta fram dessa och som dessutom kan arbeta för ökad samverkan samt för att öka medvetenheten om fotografins viktiga samhällsroll (NNAFS 2020).

Två kulturutredningar har genomförts sedan arkivutredningen lade fram sitt betänkandet: *Från kris till kraft. Återstart för kulturen* (SOU 2021:77) och *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44). Den presenterar ett förslag till en nationell strategi kring hur kulturen ska stärkas och de kulturpolitiska målen ska uppfyllas under kommande decennium. Man menar att en viktig del är att implementera EU:s nya upphovsrättsdirektiv som bland annat ger upphovsmän stärkt rätt vid överlåtande av rättigheter och rätt till information kring användning av deras verk (SOU 2021:77). I sitt remissvar instämmer NNAFS med behovet av att stärka upphovsrätten då detta är essentiellt för fotografin. Vidare instämmer man med att kompetens kring vad upphovsrätt innebär, samt hur det ska hanteras behöver öka inom både offentlig- och privat sektor. Utöver detta menar man dock att i båda dessa kulturutredningar har fotografi återigen fallit mellan stolarna. Man påpekar att ett tjugotal av de remissvar som inkom till arkivutredningen (SOU 2019:58) ställer sig bakom förslaget om genomförandet av en nationell översyn av fotografi (NNAFS 2022). Till dags dato har dock ingen statlig utredning i enlighet med arkivutredningens förslag initierats.

3 Resultat och analyserande diskussion

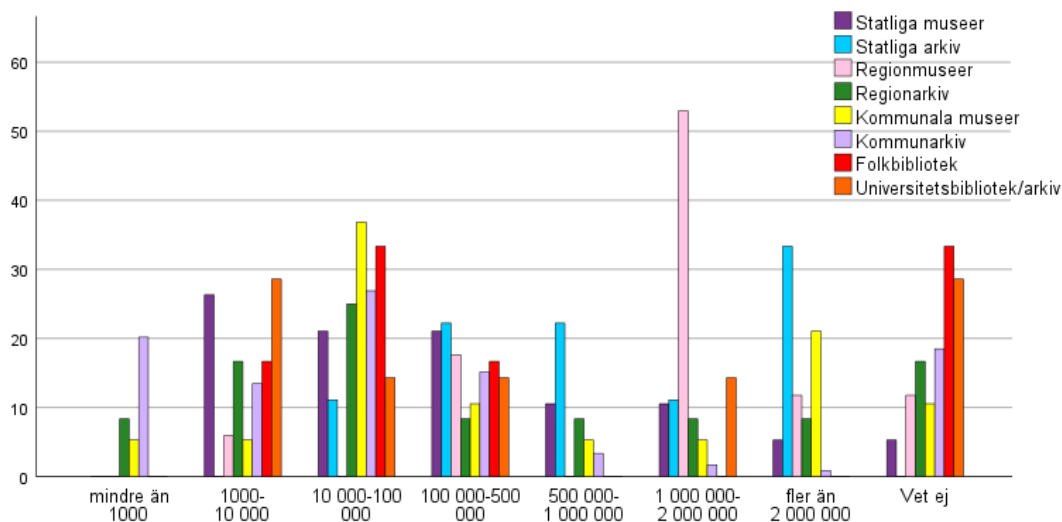
Enkätundersökningen är som sagt gjord i syfte att ta reda på hur offentliga ABM-institutioner ser på och arbetar med fotografiskt material idag samt hur de ställer sig till möjliga förändringar på området. Resultatet av enkäten, samt analyserande diskussion kring dessa resultat, är här tematiskt indelade i följande avsnitt: *Förvaring och bevarande*, *Digitalt tillgängliggörande* och *Samarbete, samverkan och organisation*. Rubrikerna är satta med enkät- och forskningsfrågorna i åtanke. Den analyserande diskussionen kommer att föras i relation till resultatet av närläsningen av utredningar och rapporter, det teoretiska ramverket samt tidigare forskning.

Jag vill påminna om att enkätaterialet är mycket omfattande och därför inte kommer redovisas i sin helhet. För en fördjupad diskussion kring enkätens utformning, bortfall och ett antal andra aspekter se avsnitt 1.3 samt Bilaga 1.

3.1 Förvaring och bevarande

Enkäten skickades till 441 offentliga ABM-institutioner varav 208 svarade, alltså 47 procent. Föga överraskande har de statliga arkiven samt de regionala och kommunala museerna de största fotografiska samlingarna. Något oväntat är att det är få statliga museer som anger att de har stora bestånd. Detta bero förmodligen på vilka 19 av de 40 tillfrågade statliga museerna som valde att besvara enkäten; troligen skiljer sig mängden fotografiskt material beroende på museiinriktning. Kommunarkiven är den kategori där man i störst utsträckning har de minsta bestånden. 60 procent har inte över 100 000 fotografier och ungefär 20 procent har mindre än 1000 fotografier (Graf 1). Mest anmärkningsvärt är dock att totalt 33 respondenter, nästan 16 procent varav majoriteten utgörs av kommunarkiv, inte kan göra en ungefärlig uppskattning av antalet fotografier i sina bestånd. Alla utom fem respondenter anger att de har både analoga och digitalt födda fotografier i sina bestånd.¹⁰

¹⁰ 146 av 208 respondenter har både analogt och digitalt material, 57 har enbart analogt och fem enbart digitalt.

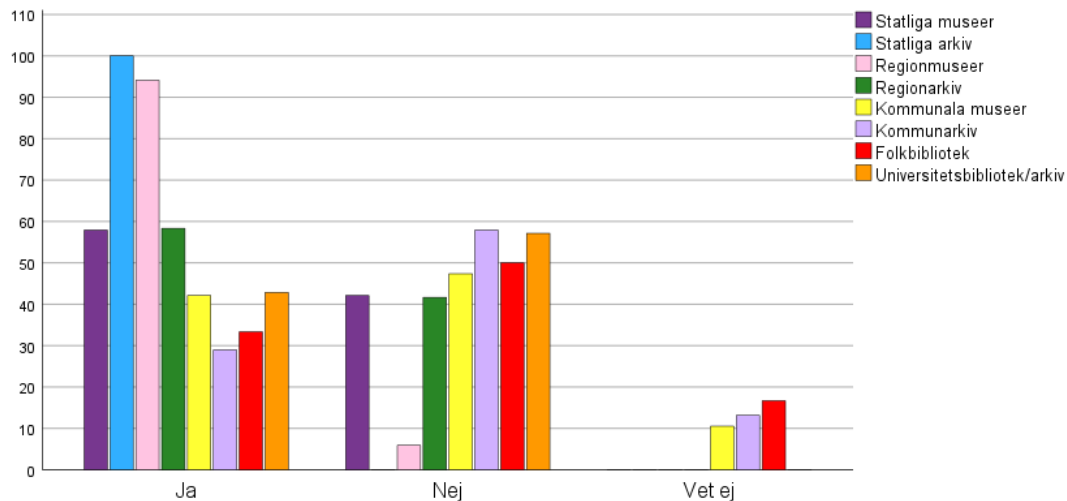

Graf 1. "Ungefär hur många fotografier finns i ert bestånd? Frågan gäller både analoga och digitalt födda fotografier". Resultatet anges här i procent inom varje institutionstyp. Vad som blir synligt i denna graf är att det är stor variation inom de olika institutionstyperna och att regionmuseerna överlägset har flest institutioner med fotografiska samlingar som uppskattas ligga mellan 1 och 2 miljoner. Tydligt blir även att inga folkbibliotek har angett att de har mer än mellan 100 000 och 500 000 fotografier.

På frågan om de har arkivlokaler som är klimatanpassade för analogt fotografiskt material svarar nästan hälften att de har det och hälften att de inte har det. Här sticker de statliga arkiven och regionmuseerna ut då samtliga statliga arkiv och 16 av 17 regionmuseer svarat att de har klimatanpassade lokaler (Graf 2). I jämförelse med resultatet av Gauffins undersökning av läns museernas fotosamlingar från 1995 verkar regionmuseerna förbättrats avsevärt i denna fråga. I andra änden finns bland annat kommunarkiven varav nästan 60 procent – 66 av 114 respondenter – uppger att de inte har lokaler klimatanpassade för analogt fotografiskt material. De som svarade nekande fick därefter frågan om det inom institutionen finns planer på att klimatanpassa lokaler för analogt fotografi. Bara en liten andel säger att fastställda planer finns och ska genomföras medan en majoritet – 63 av 96 respondenter varav 49 är kommunarkiv – menar att sådant varken finns eller diskuteras. Jag anser det inte förvånande att många kommunarkiv varken har, eller diskuterar behovet av, lokaler anpassade för analogt fotografiskt material. Majoriteten har relativt små fotobestånd och anser troligen inte det rimligt att lägga ekonomiska resurser på sådan anpassning. Med tanke på deras huvudsakliga uppdrag ser de troligen inte heller bevarande av fotografi som en betydande del av sin verksamhet.

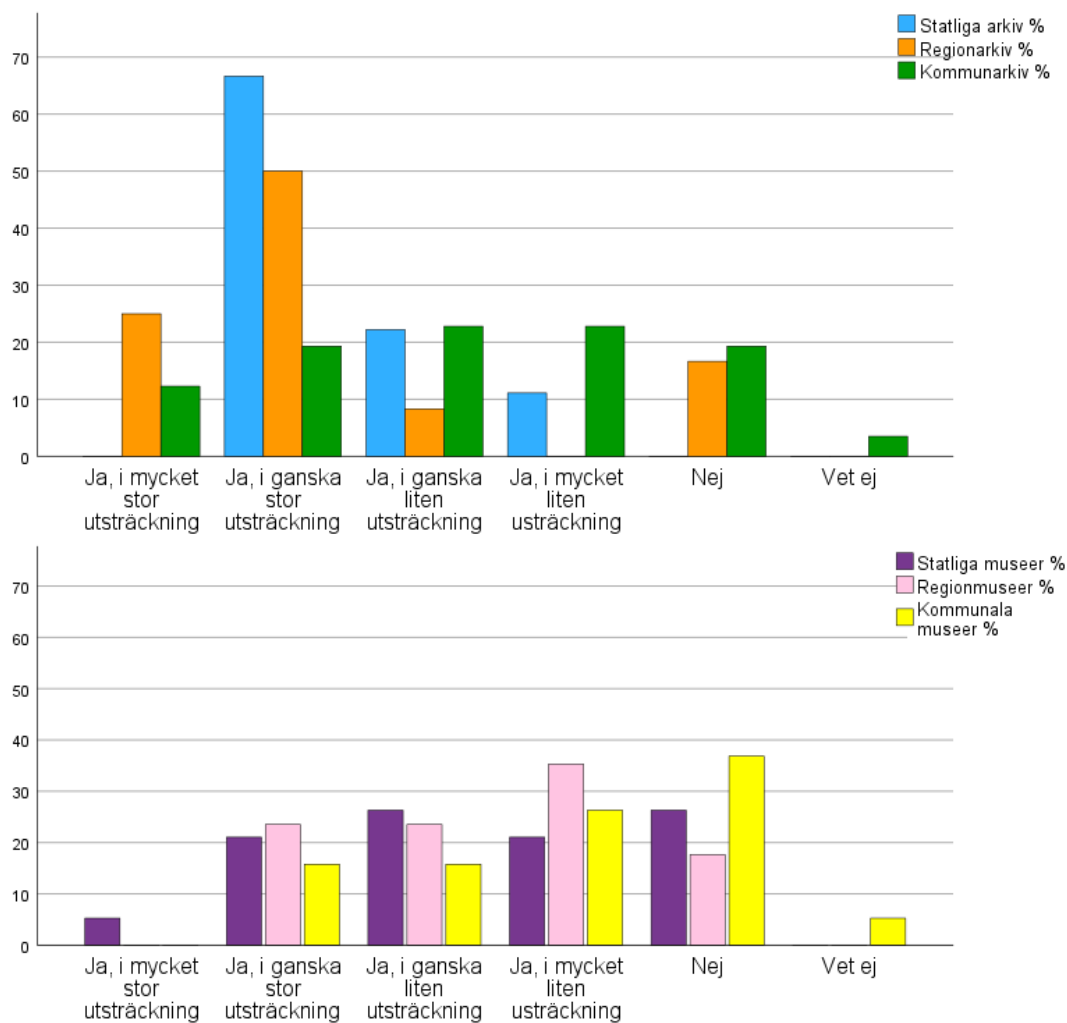
Det finns två exempel på institutioner som delar klimatanpassade arkivlokaler med andra institutioner. Det ges i enkäten möjlighet att lämna fritextsvar i relation till frågan om man samarbetar med andra institutioner gällande bevarande eller

tillgängliggörande av fotografi. Ett kommunarkiv skriver att de delar lokaler med ett kommunalt museum och att de ”delar specialmagasin och hjälper varandra i det löpande arbetet så gott det går.”. Ett kommunalt museum meddelar att de samarbetar med ett regionmuseum och att ”de har en del av vår fotosamling och bättre förvaringsmöjligheter i klimatanpassade lokaler än vad vi har.”. Att fysiskt dela på specialanpassade arkivlokaler verkar alltså inte vara någon utbredd lösning vilket på ett sätt är förvånande och på ett sätt inte. Det förvånar mig då det rent logiskt vore kostnadseffektivt och utrymmessparande. Samtidigt har institutioner olika historia, kultur och förutsättningar vilket möjligen gör just denna typ av fysiskt delande av utrymme och kostnader mer komplicerat än andra samarbetsformer. Arkivinstitutionerna är ett talande exempel. Även om många av dessa verksamheter har arkiv som i princip utgörs av enbart analoga fotografier, torde proveniensprincipen i de flesta fall ändå utgöra ett problem vid delande av just klimatanpassade arkivlokaler för analogt fotografi. Detta eftersom stora mängder av arkivens fotografier bevaras ordnat tillsammans med andra material. Att separerar dessa dokument skulle inte bara gå emot proveniensprincipen utan även vara extremt resurskrävande. Andra typer av samarbeten är betydligt vanligare, exempelvis gällande digitala arkiv och användaråtkomliga databaser vilket jag återkommer till. Dessa är dock relativt nya områden där en kultur kring hantering ännu inte är befäst och där finansiering idag är lättare att få på grund av offentlighetens önskan om ökad digitalisering. Vård och bevarande av fotografi är inom många kulturarvsinstitutioner inte ett högprioriterat område, och även om klimatanpassade lokaler för fotografi skulle delas av flera institutioner skulle det kräva mycket resurser. Detta vittnar ett av de responderande folkbiblioteken om i sitt fritextsvar när de skriver att ”vi har diskuterat möjligheten att få flytta våra fotografier till en arkivbeständig miljö, eventuellt hos ett av regionens museer, men det är en ekonomisk fråga likväl som en fråga om utrymme.”.

Graf 2. "Har ni lokaler som är klimatanpassade för bevarande av analogt fotografiskt material?". Resultatet visas här i procent inom varje institutionstyp. Av totalt 203 respondenter anger 89, nästan 44 procent, att de har sådana lokaler medan 96 respondenter, 47 procent, inte har det. I denna graf är det uppenbart att samtliga av de statliga arkiven, och nästan alla regionmuseerna, angett att de har denna typ av klimatanpassade arkivlokaler.

Redan i *Vem ska rädda bilden?* (1981) och i *Mot glömskans tyranni* (1997) påpekades att det fanns enorma brister gällande vård och förvaring. Även om man i den sistnämnda menade att mycket hade förbättrats på senare tid så tryckte man på att det krävdes stora satsningar för att rädda det fotografiska kulturarvet. Man efterfrågade medel för att finansiera något i stil med SESAM-projektet för att resurser skulle komma just de fotografiska samlingarna till gagn, och där man borde fokusera betydligt mer på att kartlägga och förbättra förvaringsförhållanden. Inom museisektorn ser det ut som att förvaringsförhållandena har förbättrats sedan 1990-talet men inom arkiv- och bibliotekssektorn är det fortfarande mycket stora mängder fotografi som inte förvaras i lokaler som är klimatanpassade för analogt fotografiskt material. De bevaras dessutom i stor utsträckning i arkivboxar tillsammans med potentiellt skadligt material, i regel på grund av att arkivverksamheter av tradition håller sig till proveniensprincipen och ogärna separerar dokument i ett arkiv. Resultatet av denna undersökning visar inga tendenser på förändring gällande detta problemkomplex, vilket måste anses förväntat då proveniensprincipen fortfarande är praxis. Vad som är en smula anmärkningsvärt är att det inom museisektorn förvaras en hel del analogt fotografi i hop med andra material (Graf 3). Det hade varit intressant att veta vilken typ av fotografiskt material det rör sig om, samt anledningar till att det inte förvaras separat. Sannolikt ingår fotografi i en hel del arkiv, exempelvis personarkiv eller företagsarkiv, som inte bara bevaras inom arkivinstitutionerna utan även finns inom museisektorn.

Graf 3. "Förvarar ni analogt fotografiskt material tillsammans med andra material i exempelvis arkivboxar?". Grafen visar museisektorns respektive arkivsektorns svar på frågan, angivet i procent inom varje institutionskategori. Märk här att även en stor del av museerna förvarar fotografi ihop med annat material. Många statliga arkiv har angett att de i ganska stor utsträckning förvarar fotografi på detta sätt, vilket gör att de sticker ut i jämförelse med de andra arkivinstitutions typerna.

När det kommer till digitalt födda fotografier, vilket 151 respondenter säger sig ha, visar det sig att en klar majoritet, över 60 procent, förvarar dessa på lokala servrar. Knappt 15 procent anger att de använder sig av e-arkiv. Detta säger inte särskilt mycket om ifall fotona är säkert förvarade och huruvida det finns rutiner för att se till att filformat eller lagringsmedia inte blir obsoleta. Denna enkätfråga skulle jag i efterhand velat formulera om. Fler svarsalternativ och förklaringar av termerna som används hade behövts för att verkligen kunna få ut ett tydligt och användbart resultat. Det framkommer dock fram en del intressant i det svarsalternativ som innefattade fritext och som utnyttjades av 36 respondenter. En del av dessa skriver att de har fotografier på CD- och DVD-skivor och externa hårddiskar. Flera anger dock att de enbart använder dessa typer av databärare som backuper medan en respondent skriver att "den digitala median som inkommer sparas i det fysiska

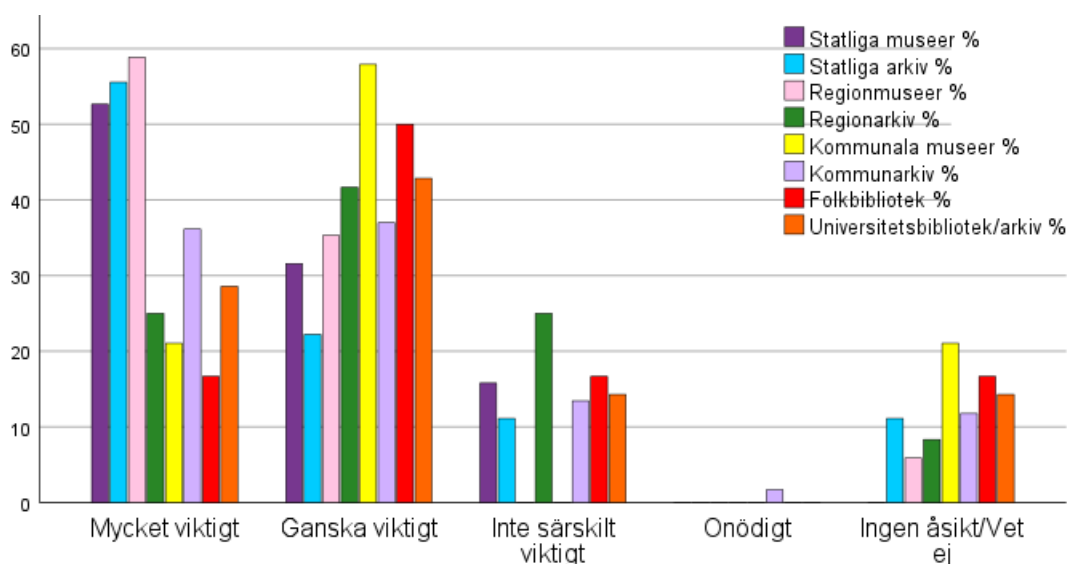
media-arkivet i skicket det inkom till arkivet.”. Många uppger att de använder sig av samlingsförvaltningssystemet Primus, regionens eller kommunens egna servrar eller att de köpt lagringsyta hos It-företag. Flera utredningar, rapporter och remissvar som tidigare tagits upp efterfrågar utveckling av bevarandet av digital fotografi samt riktlinjer och allmänna råd kring hur detta görs bäst. Att ha gemensamma riktlinjer skulle inte bara underlätta bevarandearbetet utan skulle också göra att fler institutioner tillsammans utvecklar arbetet i samma riktning, vilket på sikt skulle kunna leda till bättre lösningar.¹¹

Enkätrespondenterna ombeds uppskatta hur de personligen tycker att bevarandet av fotografi sköts vid deras institution. Här uppger ungefär 30 procent att det sköts ganska bra. Samtidigt tycker nästan 22 procent att det sköts ganska dåligt. Här sticker regionarkiven ut då över 60 procent tycker att bevarandet sköts ganska eller mycket dåligt. Resultatet, anser jag, pekar på att det bland de anställda som besvarat enkäten finns insikt kring att mycket kan förbättras. Redan i den enkätundersökning som gjordes i anslutning till *Vem ska rädda bilden?* (1981) menade Ågren att det var tydligt att personalen var medvetna om problemen men att det rådde stor brist på kunskap kring hur de skulle åtgärdas. Sjutton år senare, i Fotosekretariatet och Fotorådets förslag till en nationell bevarandeplan för fotografi lät det inte som att läget hade förändrats till det bättre. Man menade att den generella kompetensen gällande fotografi inom kulturarvsinstitutionerna behövde öka. Detta verkar fortfarande vara fallet då även behovet av ökad kompetens inom organisationer som hanterar fotografi syns tydligt i enkätresultatet – hela 93 procent anger att de personligen anser detta vara mycket eller ganska viktigt. Detta innebär att något så grundläggande som relevant kompetens fortfarande inte finns på plats i behöv utsträckning. Troligen är det inte enbart kompetensbrist som gör att många respondenter anser att bevarandet är illa skött utan detta handlar sannolikt även om brist på ekonomiska resurser, vilket jag har anledning att återkomma till.

Behovet av en nationell inventering av fotografiskt material för att få en överblick av samlingarnas storlek och skick är något som tagits upp gång på gång genom åren. Bland annat i *Vem ska rädda bilden?* (1981) och *ABM - Samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer* (2002) och på senare år i arkivutredningens betänkande (SOU 2019:58) och på den efterföljande remissvar (Nordiska museet 2019; NNAFS 2020). Åsikter kring behovet av en sådan inventering efterfrågas inte specifikt i denna undersökning men respondenterna ombeds ange sina personliga åsikter kring behovet av att en statlig utredning genomförs och att en nationell bevarandeplan tas

¹¹ Exempelvis Boogh & Diaz (2013), Kristiansson (2002) och NNAFS (2020; 2022).

fram. Att en statlig utredning görs anser över hälften är mycket eller ganska viktigt. Det är dock över 20 procent som säger sig inte ha någon åsikt i frågan eller inte vet vad de tycker. 76 procent, eller 158 av 208 respondenter, menar att det är mycket eller ganska viktigt att det tas fram en nationell bevarandeplan och strategi för fotografi (Graf 4).

Graf 4. "Hur viktiga anser du personligen att följande potentiella åtgärder eller förändringar är för det fotografiska kulturarvet generellt i Sverige? – En nationell bevarandeplan och strategi för fotografi tas fram.". Resultatet är uppdelat efter institutionstyper och presenterat i procent inom varje institutionstyp. Här är det framför allt uppenbart att väldigt få respondenter tycker att denna åtgärd vore onödig.

Det är tydligt i enkätresultatet att förvaring och bevarande av fotografi hanteras på olika sätt inom de offentliga ABM-institutionerna. Många anser att bevarandearbetet skulle kunna skötas bättre och man vill bland annat se en generell kompetensökning. Detta i kombination med det inte finns någon nationell överblick kring vad som finns var innebär att risken att viktigt material går förlorat är stor. Till detta finns inte några enkla, snabba lösningar. Här tror jag att samarbete och samverkan är av yttersta vikt och att ett centralt organ som Fotosekretariatet, ett organ som vänder sig till hela ABM-sektorn och även till bildbyråer, professionella fotografer och andra aktörer, hade kunnat spela en viktig roll. Jag återkommer till diskussionen kring samverkan och samarbete samt centralisering i avsnitt 3.3.

3.2 Digitisering och digitalt tillgängliggörande

Digitisering och digital åtkomst av det materiella kulturarvet har fått mycket strålkastarljus de senaste tjugo åren. Detta är inte minst synligt i de utredningar och rapporter, från tidigt 2000-tal och framåt, som presenterades i tidigare avsnitt. I takt med att resten av samhället digitaliseras är det inte förvånande att ABM-institutionerna, även de enskilda, mer eller mindre måste följa med i den digitala utvecklingen om de ska överleva och hålla sig aktuella.

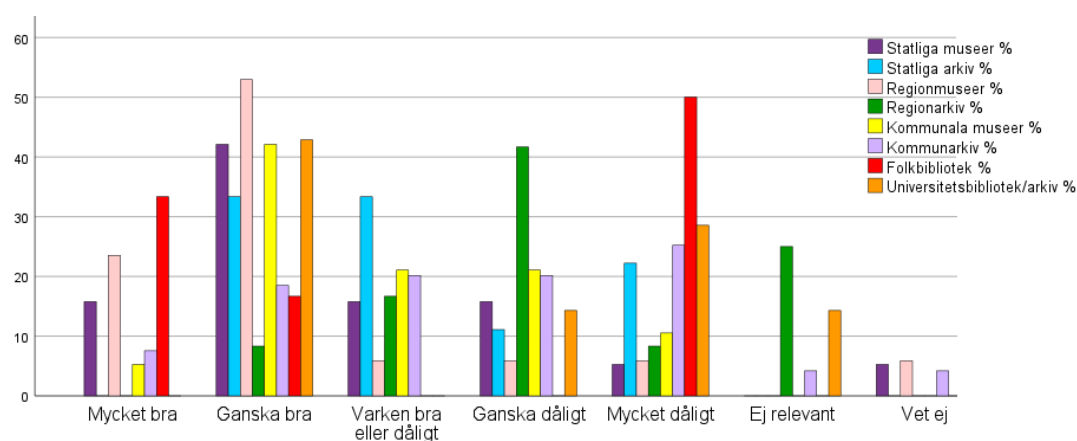
Bland de fritextsvar som det ges möjlighet att lämna i relation till frågan om samarbeten med andra i frågor rörande fotografi är det en hel del som beskriver samarbeten gällande digitisering och digital åtkomst. En hel del anger att de publicerar delar av sina fotografiska bestånd på plattformar som DigitaltMuseum och Wikimedia medan andra i stället använder sig av regionala kulturarvsportaler. Andra beskriver hur de har, eller har haft, digitala bildarkiv i egen regi eller tillsammans med andra kulturarvsinstitutioner eller föreningar. I ett mailsvar från ett av kommunarkiven beskrivs hur man haft ett bildarkiv åtkomligt för användare via internet, tillsammans med en annan kommun. Detta är nu ur funktion då den kommunen valt att avsluta samarbetet. Ett annat kommunarkiv skriver i enkäten att de ”har haft ett nära samarbete med lokala kulturarvsföreningar. Tillsammans har vi haft gemensamt digitalt bildarkiv, men detta har sedan avvecklats till följd av svårighet att administrerar det.”.

Enkätrespondenterna ger dock en något negativ bild av hur de personligen tycker att arbetet med digitalt tillgängliggörande av fotografi sköts inom deras verksamheter. Ungefär 26 procent tycker att det sköts ganska bra medan 39 procent anger att det sköts ganska eller mycket dåligt (Graf 5). Även digitisering av analogt material anser många, 36 procent, sköts ganska eller mycket dåligt. Detta kan jämföras med resultatet på frågan gällande hur stora delar av institutionernas analoga fotografiska material som digitiserats. 53 procent anger att de digitiserat *mindre* än hälften, 26 procent att de digitiserat *mer* än hälften och nästan 21 procent att de inte digitiserat något analogt fotografiskt material överhuvudtaget.¹² Fritextsvaren som tillhör frågan om institutionens samarbeten bidrar med ytterligare information. Ett flertal skriver att de anlitar privata företag eller kommunala verksamheter för att utföra digitiseringsarbete. Många tar också hjälp av ideella föreningar. En respondenter skriver att ”vi har haft hjälp av föreningar och olika arbetsmarknadsåtgärder för att skanna in bilder och negativ. Föreningar,

¹² Frågan är ej obligatorisk och därför svarar inte alla respondenter som angett att de har analogt fotografiskt material. Av 203 svarade enbart 183 respondenter på denna fråga.

t.ex. hembygdsföreningen, har även hjälpt till med identifiering av bilderna.”. Ett intressant exempel kommer från ett folkbibliotek. De berättar att deras kommun köpt en fotografisk samling, mest bestående av negativ, som för tillfället digitiserats av personal på biblioteket. Då mycket information om samlingen saknas samarbetar man med en lokal förening, som har mycket relevant kunskap i sammanhanget, som granskar och skriver ner information om fotografierna. De digitiserade fotografierna, med metadata, samlas i ett digitalt bildarkiv med tanken att längre fram publicera de fotografier som upphovsrättsmässigt är möjliga att offentliggöra. Fritextsvaren visar alltså på att resurser läggs på digitisering och digitalt tillgängliggörande, men ger tyvärr inte några direkta ledtrådar gällande varför många är missnöjda med hur arbetet sköts.

Att analogt fotografi har digitiserats innebär inte per automatik att det finns visuellt åtkomligt för användare. På frågan gällande hur stora delar av det fotografiska materialet, både analogt och digitalt, som finns direkt tillgängligt via internet¹³ uppger 40 procent att de inte har något fotografiskt material alls direkt tillgängligt via internet. 47 procent menar att de har *mindre* än hälften medan nästan 13 procent har *mer* än hälften direkt tillgängligt via internet. Icke helt oväntat är det alltså fortfarande så att större delen av de analoga fotobestånden varken är digitiserat eller finns åtkomligt för användare via internet – något respondenterna verkar vara väl medvetna om. Som i exemplet ovan står den upphovsrättsliga skyddstiden många gånger i vägen för webbpublicering och detta är troligen en stor orsak till att mycket bevarad fotografi ännu inte finns åtkomlig via internet.

Graf 5. Resultatet för frågan ”Hur tycker du personligen att arbetet sköts inom organisationen där du är anställd när det gäller digitalt tillgängliggörande av fotografiskt material?”. Här presenterat i procent inom varje institutionstyp. Här är samtliga museiinstitutionstyper ganska nöjda medan framför allt många av folkbiblioteken, universitetsbiblioteken/arkiv och kommunarkiven tycker att det sköts mycket dåligt.

¹³ Med ”direkt tillgängligt” menas att användare ej behöver kontakta organisationen för att ta del av materialet utan kan söka fram det själv via internet. Denna definition anges även i enkäten.

Varför så många respondenter anser att arbetet med digitalt tillgängliggörande och digitisering sköts ganska eller mycket dåligt kan, i brist på direkta svar, resoneras kring. Möjligen påverkas respondenternas missnöje av bristen på allmänna riktlinjer och gemensamma standarder för digitisering och digitalisering som togs upp i ovanstående avsnitt. En annan möjlighet är att många av respondenterna tycker att digitiseringsarbetet och arbetet med digital åtkomst borde kommit längre än det gjort. Det vore inte överraskande om detta skulle visa sig stämma, då det väl får ses som högst osannolikt att någon som arbetar med kulturarv missat det fokus som funnits på just digitisering och digitalt tillgängliggörande inom sektorn sedan tidigt 2000-tal. Gång på gång har detta lyfts fram i statliga utredningar och rapporter. Exempelvis föreslog man redan i KB-utredningen (SOU 2003:129) en storskalig digitalisering av det svenska kulturarvet och rapporten *ABM - Samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer* (2002) fick kritik från remissinstanserna för att inte ha fokuserat på digitalt tillgängliggörande och förmedling. Kan detta fokus möjligen ha skapat en känsla ute på institutionerna att digitiseringsarbetet går för långsamt? Finns det för höga krav i relation till existerande resurser, kompetens och andra förutsättningar? Med tanke på att majoriteten anser att det behövs ökade ekonomiska resurser och höjd kompetens för att bevara och tillgängliggöra fotografi generellt, vilket tas upp vidare i nästa avsnitt, vore detta inte otänkbart. Många respondenter lyfter fram just samarbeten inom digitisering och digitalt tillgängliggörande i enkäten vilket jag tolkar som att en stor del av de samarbetsprojekt som får resurser på ett eller annat sätt handlar om digitalisering. Givetvis bör ABM-institutioner följa med i samhällets utveckling och att digitalisering varit i fokus de senaste decennierna är förståeligt. Det har dock inneburit att andra frågor fallit, och fortfarande faller, längre ner på prioriteringslistan. Som tidigare nämnts menade Anna Dahlgren (2009) att risken finns att bevarande, vård och konservering av det analoga fotografiska materialet bantas då ABM-institutionernas resurser i allt högre grad läggs på det digitala.

Den digitala tekniken har gett upphov till, och fortsätter att ge upphov till, nya möjligheter att nå målgrupper som tidigare varit svåra att nå, nya sätt att samarbeta, göra större delar av samlingarna tillgängliga samt koppla ihop dem på sätt som tidigare inte låtit sig göras. Det fjärde arkivparadigmet, enligt Terry Cooks teori, bygger mycket på att just den digitala tekniken banar väg för denna typ av utveckling. Cook menar att arkivverksamheter, och andra kulturarvsverksamheter, nu har möjlighet att arbeta för ökad demokratisering genom att sträva efter att i stor skala koppla samman sina bestånd via internet för att på så sätt öka tillgängligheten (Cook 2005). Dessa möjligheter är fantastiska och de offentliga ABM-

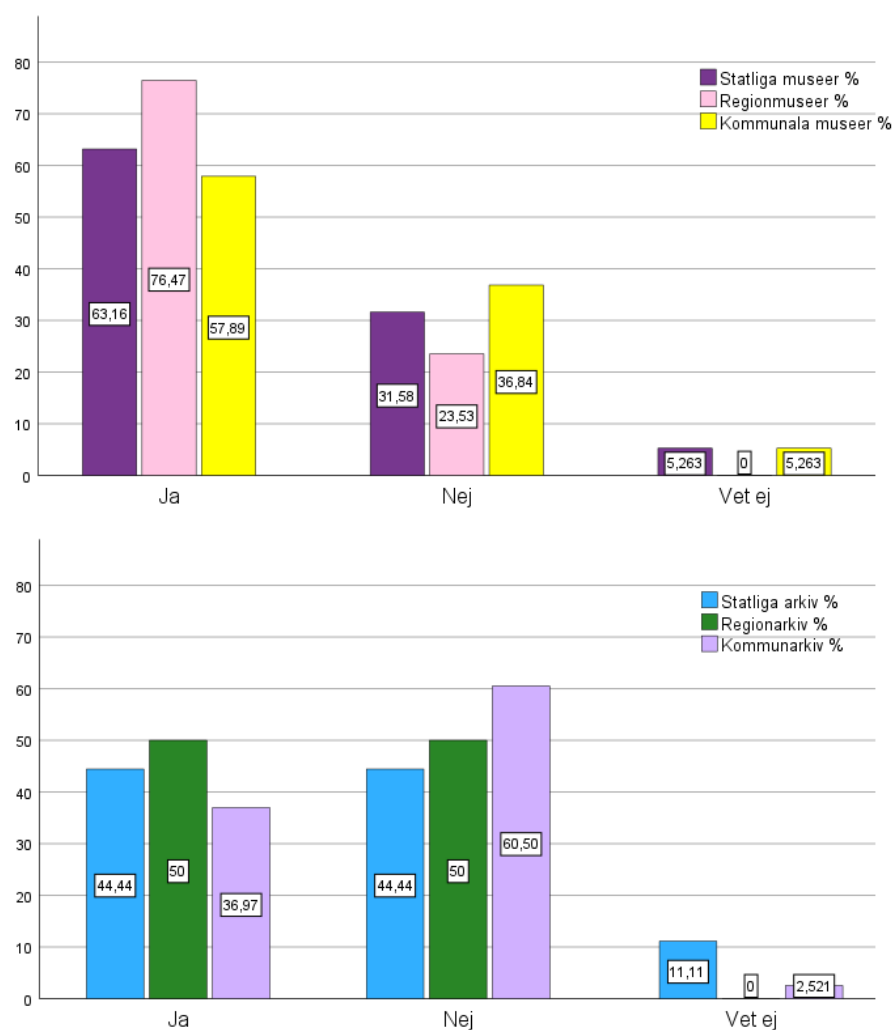
institutionerna kan inte ställa sig utanför digitaliseringen av offentliga förvaltning utan att, i enlighet med nyinstitutionell teori, riskera sin stabilitet. Ett överdrivet fokus på digitisering och digital tillgänglighet till ett kulturarv vars fortsatta existens inte kan tryggas genom digital kopiering är mycket riskabelt.

3.3 Samarbete, samverkan och organisation

Hur de offentliga ABM-verksamheterna är organiserade, vilka ekonomiska resurser som finns samt hur de samverkar och samarbetar påverkar hur alla typer av bestånd och samlingar tas om hand, inklusive fotoarkiv och fotografiska samlingar. Nästan 68 procent av enkätens respondenter anser att det är mycket viktigt med ökade ekonomiska resurser för att, på en generell, nationell nivå, bevara och tillgängliggöra fotografi. 24 procent menar att det är ganska viktigt. Vad man sannolikt anser att dessa resurser skulle användas till kan sättas i relation till de brister enkätresultatet pekar på gällande bland annat förvaring av både analog och digital fotografi, brist på kompetens samt att arbetet med digitisering och digitalt tillgängliggörande i stor utsträckning anses undermåligt. Hur nöjda respondenterna är personligen med deras egen institutions ekonomiska situation och resursfördelning har inte efterfrågats i enkäten, men att ett så stort antal anger att ökade ekonomiska anslag behövs generellt talar för att många inte är direkt nöjda med ekonomin inom sina egna organisationer.

Behovet av ökad samverkan och samarbete påtalades redan i *Vem ska rädda bilden?* (1981) och därefter i många utredningar och rapporter, senast i arkivutredningens betänkande *Häriifrån till evigheten* (SOU 2019:58). Detta har alltså ansetts vara något som behöver tas tag i under minst fyra decennier. De flesta respondenter i denna enkät menar att det behövs mer samarbete. 181 av 208 respondenter – eller 87 procent – anser personligen att ökat samarbete är ganska eller mycket viktigt för det fotografiska kulturarvet i landet generellt. 94 respondenter säger sig i nuläget samarbeta med andra organisationer i dessa frågor medan 108 respondenter menar att de inte gör det. Återigen finns det intressanta skillnader mellan de olika ABM-sektorerna. Sammantaget anger 60–70 procent av museikategorierna att de samarbetar med andra i dessa frågor. På arkivsidan är det ungefär lika många som har samarbeten som inte har det bland både regionarkiven och de statliga arkiven. Ännu en gång är det kommunarkiven som utmärker sig då ungefär 60 procent anger att de inte samarbetar med andra i frågor rörande fotografi (Graf 6). Det samma ser ut att gälla för folkbiblioteken och universitetsbiblioteken/arkiven där fem av sju, 71 procent, respektive fyra av sex respondenter, 67 procent, anger att de inte samarbetar med andra i dessa frågor. Detta beror troligen både på att många av

kommunarkiven och biblioteksinstitutionerna inte har stora fotoarkiv samt det faktum att fotografi inte systematiskt särskiljs på samma sätt som inom museisektorn.

Graf 6. "Samarbetar ni på något sätt med andra organisationer i frågor rörande bevarande och tillgängliggörande av fotografi?". Översta diagrammet visar museisektorn och det nedre arkivsektorn. Båda visar resultatet i procent inom varje institutionstyp. Här är det återigen tydliga skillnader mellan sektorerna.

Baserat på de 98 fritextsvar som lämnades i relation till denna fråga verkar det som att de statliga museerna främst samarbetar med varandra. Centralmuseernas samarbetsråd nämns exempelvis flera gånger. På Sveriges museers hemsida beskrivs denna nätverksorganisation som ett "samverkans- och samarbetsorgan mellan chefer för de statliga museimyndigheterna" (Sveriges museer 2023). Rådet har för närvarande tre arbetsgrupper som behandlar digitalisering, samlingar och forskning (ibid.). Ett av de statliga museerna beskriver i enkäten hur de tidigare hörde ihop med ett annat statligt museum:

”I vissa fall finns behov (och vinster) av att samarbeta kring frågor som rör hantering av de tidigare gemensamma samlingarna. I dagsläget är detta samarbete inte särskilt omfattande, men ökad samverkan/samråd kring samförvaltningsfrågor vore önskvärt.”

Anonym respondent

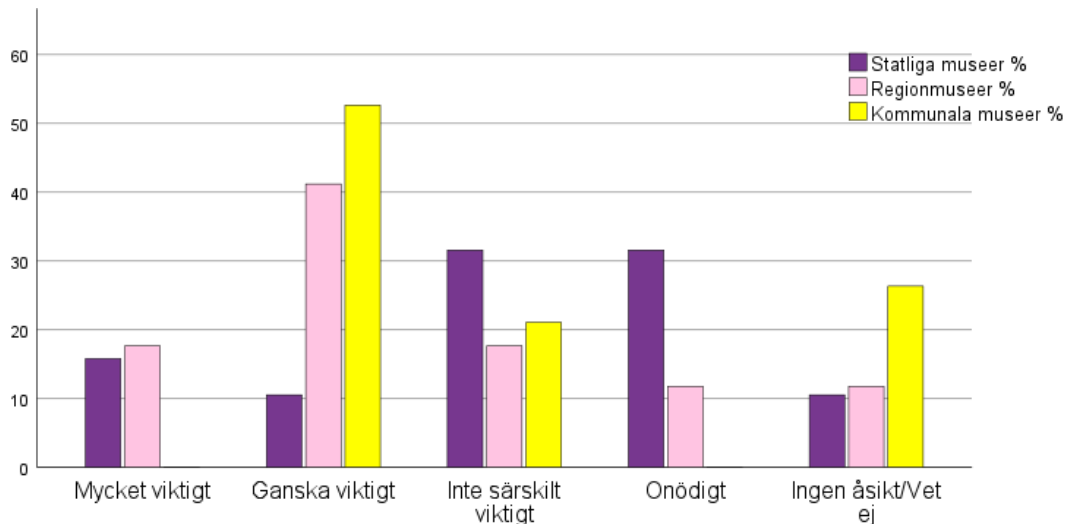
Regionmuseerna lyfter också främst fram samarbeten med andra regionmuseer och majoriteten nämner att de är en del av ett nystartat nätverk för fotoantikvarier och bildarkivarier på läns museer. Flera nämner dock att de deltar i både nationella och regionala nätverk med andra museer och arkiv. Ett kommunarkiv skriver att det i regionen finns en fotogrupp ”där stadsarkiv, museer, kommunarkiv, länsarkiv och regionarkiv ingår. Vi träffas två gånger om året och vi kan, vid behov, få hjälp av personer från gruppen om vi behöver (och vi kan hjälpa andra)”. De kommunala museerna verkar ha en något större bredd gällande vilka organisationer de samarbetar med än de statliga och regionala museerna. De säger sig samarbeta med både regionmuseer, kommunarkiv och andra kommunala museer. Ett flertal beskriver dessa samarbeten som att de i mer eller mindre formella nätverk utbyter erfarenheter med, och både ger och får rådgivning av, personer som arbetar med fotografi vid andra institutioner. Ifall dessa samarbeten och nätverk enbart involverar offentliga institutioner eller även privata framkommer endast i ett fall där det anges att “som kommunalt museum har vi uppdrag att stötta lokala kulturarvsföreningar, vilket vi bl.a. gjort genom att hjälpa en lokalhistorisk förening att digitalisera och tillgängliggöra sitt fotoarkiv”. Kommunarkiven, där 45 respondenter lämnat fritextsvar¹⁴, ger ungefär samma bild av sina samarbeten som de kommunala museerna. Det framkommer dock lite mer bland dessa svar att man på olika sätt samarbetar med, eller rådgiver, enskilda arkivinstitutioner och ideella kulturarvsorganisationer såsom hembygdsföreningar i frågor rörande fotografi. Några anger att de får råd och även går kurser i bevarande av fotografi hos ideella arkivförbund.

Som tidigare beskrivits finns det idag inget museum i Sverige som har ett brett nationellt ansvar för fotografi. Nordiska museet och Moderna museet har fortfarande ett visst ansvar men all verksamhet kring fotografi är idag integrerad i övrig verksamhet och deras ansvarsroll gällande fotografi inte lika tydlig som den en gång varit. Ett ansvarsmuseum för fotografi är något som idag efterfrågas av bland annat NNAFS. I enkätresultatet är de personliga åsikterna i frågan om behovet av ett ansvarsmuseum splittrad och en relativt stor andel, 22 procent, anger att de inte vet vad de tycker eller inte har någon åsikt. Bland respondenterna

¹⁴ Dessa ingår i de dryga 40 procent som säger sig ha samarbeten med andra organisationer i frågor rörande fotografi.

anställda vid de statliga museerna anser över 30 procent att detta inte är särskilt viktigt och lika många anser det onödigt. Intressant är att ju längre bort från statlig styrning museerna är desto viktigare verkar de anställda tycka att ett ansvarsmuseum för fotografi är (Graf 7). Möjligen tyder detta på att man inom de statliga museerna upplever att det redan finns institutioner som tar hand om det fotografiska kulturarvet. Man verkar, utifrån tidigare presenterat resultat, ha fler och djupare samarbeten med andra statliga kulturarvsinstitutioner än man har med regionala- och kommunala institutioner och har möjligen på grund av detta en annan bild av vilka behov som finns i frågan. För de regionala- och kommunala museerna där uppdragen, kompetensen, resurserna och samarbetena ser annorlunda ut upplever man möjligen större behov av styrning och stöd när det gäller hantering av fotografiskt material. Även kommunarkiven anser i ganska hög utsträckning att ett ansvarsmuseum för fotografi är viktigt, över 43 procent tycker det är mycket eller ganska viktigt.

Tankar kring centralisering har svängt fram och tillbaka under årens lopp. Till exempel är attitydskillnaderna angående centralisering av just samarbeten och samverkan stor mellan *KB-utredningen* (SOU 2003:129) och museiutredningens betänkande *Kraftsamlings!* (SOU 2009:15) publicerat bara sex-sju år senare. Enkätresultatet pekar som sagt på att respondenterna i viss uträkning vill se ett ansvarsmuseum för fotografi men också på att de anser att en statlig utredning gällande fotografi bör genomföras och en nationell bevarandeplan för fotografi tas fram. Detta anser jag, sammantaget, indikerar att den generella attityden till centralisering för tillfället är något positiv och talar för att det skulle kunna finnas ett visst stöd för införandet av en central organisation likt Fotosekretariatet, även om denna fråga inte ställs specifikt i enkäten.

Graf 7. "Hur viktiga anser du personligen att följande potentiella åtgärder eller förändringar är för det fotografiska kulturarvet generellt i Sverige? - Ett ansvarsmuseum för fotografi utses". Svaren från respondenterna vid de offentliga museerna, angivna i procent. Här syns tydligt att de statliga museerna inte anser att denna åtgärd är särdeles viktig medan den för både regionmuseerna och de kommunala museerna ser ut att vara av betydligt större vikt.

Hälften av respondenterna anger att det på deras institution inte finns någon policy, riktlinjer eller andra typer av styrdokument som specifikt beskriver hur de ska arbeta med fotografiskt material. 25 procent säger att det finns och ungefär 15 procent menar att behovet diskuteras. Detta innebär inte nödvändigtvis att hälften av de tillfrågade institutionerna hanterar fotografi på ett otillbörligt sätt. Troligen pekar det snarare på att många inte direkt särskiljer hanteringen av fotografi från hanteringen av andra material i bestånden, vilket dock kan vara problematiskt. Här skulle möjligen en central aktör med fokus på fotografi inte bara kunna öka kunskapen kring hur fotografiskt material på vissa sätt kräver särskiljning utan också ta fram allmänna riktlinjer som institutionerna kan utgå ifrån vid formulerandet av egna arbetsdokument. Inte bara skulle fotografi över lag bli bättre omhändertaget om fler offentliga ABM-institutioner hade denna typ av informativa arbetsdokument att lita sig emot, det skulle även bidra till att lyfta fotografiets status både inom institutionerna och i samhället generellt. Det är tydligt att samarbeten finns men bilden som NNAFS (2022) ger av att dessa ofta är småskaliga och lokala, samt många gånger sker utan bredare samordning, stämmer väl överens med den bild som framkommer i enkätresultatet. Respondenterna är i hög utsträckning överens om att ABM-institutionerna behöver lägga mer ekonomiska resurser på fotografi, samarbeta mer samt öka kompetensen. Nästan samtliga vill dessutom se en nationell bevarandeplan för fotografiskt material. Detta sammantaget pekar på att det behövs en hel del resurser och åtgärder för att förbättra situationen för det fotografiska kulturarvet i Sverige.

4 Avslutning

Följande avsnitt är en sammanfattning av resultat och analyserande diskussion där jag ämnar presentera mina slutsatser med de tre forskningsfrågeområdena i åtanke. Därefter följer ett avsnitt innehållande ett avslutande resonemang och tankar kring vidare forskning.

4.1 Sammanfattning

Syftet med denna studie är att bidra med kunskap kring hur svenska offentliga kulturarvsinstitutioner ser på och arbetar med bevarande, och delvis tillgängliggörande av, analogt och digitalt fotografiskt material. Syftet är även att visa på vilka omständigheter som påverkat deras syn- och arbetssätt. Enkätundersökningens svarsfrekvens var hög och resultatet gav mycket information kring det fotografiska kulturarvets nuvarande tillstånd. Genom närläsningen av utredningar och rapporter har en bild vuxit fram av hur diskussionen kring, synen på och hanteringen av det fotografiska kulturarvet förändrats över tid. Denna bild kontextualiserade och fördjupade analysen av enkätresultatet.

Även om närläsningen varit mycket givande lämnade den en del forskningsfrågor mer eller mindre obesvarade. Det har varit svårt att få grepp om varför många åtgärdsförslag i de statliga utredningarnas betänkanden inte kommit vidare i den politiska beslutsprocessen. Betänkandena visar bara en del av den politiska beslutsprocessen. Samtidigt har de i denna uppsats utgjort en bra källa till nulägesbeskrivningar av sin samtid, både i fråga om den praktiska situationen på institutionerna och vad gäller diskussioner kring potentiella politiska åtgärder för deras, vid den aktuella tiden, reella behov. Det fanns inte nog med tid inom ramen för arbetet med denna uppsats att följa vart alla förslag i dessa utredningar till slut hamnade. Detta har resulterat i att en del av forskningsfrågorna – gällande hur politiska beslut påverkat ABM-institutionernas arbete med fotografi – har varit svåra att svara konkret på. Närläsningen tydliggjorde trots detta att fotografi under alla år visserligen diskuterats i statliga utredningar och rapporter, men att detta oftast inte lett till några omfattande förändringar i realiteten. Under fyra decennier har det om och om igen påtalats att de fotografiska samlingarna är eftersatta, och att mer resurser måste läggas på bevarandearbete och samlingsförvaltning. Framför allt efterfrågas nationella riktlinjer för samtliga aspekter rörande hantering av

fotografi vid kulturarvsinstitutioner. *Vem ska rädda bilden?* (Ågren 1981) ledde till en del satsningar och inspirerade till många av förslagen i den bevarandeplan för fotografi som Fotosekretariatet med tillhörande Fotoråd gav ut 1997. Under Fotosekretariatets tid hamnade fotografi lite mer i fokus, men deras bevarandeplan kom aldrig vidare i de statliga processerna. I början av 2000-talet hamnade fokus mer och mer på digitalisering av Sveriges kulturarv. Digitiseringen av de analoga fotobestånden påbörjades med viss ängslighet kring upphovsrätt och annan problematik, medan digitalt födda fotografier blev ett nytt komplext problemområde i fråga om insamling och bevarande. I arkivutredningen från 2002 (SOU 2002:78) oroade man sig för livslängden på hård- och mjukvara, delvis i relation till just fotografi. I museiutredningen *Kraftsamling!* (SOU 2009:15) pekades bevarande och tillgängliggörande av fotografi ut som stora utmaningar som krävde förstärkt samverkan inom ABM-sektorn. NNAFS har sedan 2014 arbetat för att få till stånd en statlig utredning gällande fotografins tillstånd i Sverige. Den senaste arkivutredningen (SOU 2019:58) lutar sig på deras beskrivning av problematiken och föreslår att en sådan utredning ska genomföras – en process som ännu inte initierats.

När den bild som tecknats utifrån utredningar och rapporter sätts i relation till enkätresultatet är det tydligt att bevarande av fotografi i Sverige generellt förbättrats under de senaste fyrtio åren. Det framkommer dock att det fortfarande inte är ett särskilt prioriterat område inom de offentliga ABM-institutionerna. Mycket analogt fotografi förvaras under bättre omständigheter idag än för några decennier sedan. Trots förbättring anger ändå hälften av respondenterna att det inte finns arkivlokaler klimatanpassade för analogt fotografi vid deras institution. Att institutioner delar på denna typ av lokaler, finns det bara ett fåtal exempel på. Vidare är det fortfarande vanligt att fotografiskt material förvaras ihop med andra, potentiellt skadliga, material. Detta gäller främst inom arkivsektorn där proveniensprincipen fortfarande är praxis men sker även bland museerna. Vad respondenterna personligen anser om bevarandearbetet vid deras institution ger en något blandad bild, men jag menar att den talar för en medvetenhet hos de anställda kring att situationen kan förbättras. Speciellt i relation till att nästan samtliga menar att kompetensen på institutionerna gällande fotografi generellt behöver öka.

Enkätresultatet tyder på att digitiseringsarbetet och det digitala tillgängliggörandet via internet går framåt. Runt hälften av enkätrespondenterna anger att de samarbetar med andra institutioner i frågor rörande bevarande och tillgängliggörande av fotografi. En betydande del av dessa samarbeten handlar om just digitisering och

tillgängliggörande via internet. Det visar sig dock att större delen av de analoga bestånden fortfarande inte är digitaliserade eller publicerade online. Detta var ett väntat resultat då utvecklingen inom området har varit långsam (se Dahlgren & Snickars 2009). Respondenterna är inte heller särskilt nöjda med nuläget. Jag tolkar detta som att processen möjligen upplevs som alltför långsam i relation till ställda krav, och att även bristen på allmänna riktlinjer och samordning bidrar till missnöjet. Utöver digitaliseringsprojekt anger en hel del att de har samarbeten av en mer samverkande karaktär, där fokus ligger på rådgivning, stöttning och diskussion kring praxis. När det gäller praxis framkommer det även att majoriteten av institutionerna inte har några interna riktlinjer eller policys som beskriver hur de ska arbeta med fotografiskt material.

När det gäller respondenternas personliga åsikter i frågor rörande vilka åtgärder som är viktiga för att säkra landets fotografiska kulturarv generellt, menar majoriteten att behovet av samarbete och samverkan samt ökade ekonomiska resurser är stort. I princip samtliga vill se en nationell bevarandeplan för fotografi och över hälften menar att en genomförandet av en statlig utredning är ganska eller mycket viktigt. Många vill också se ett ansvarsmuseum inrättas. Sammantaget menar jag, att respondenternas personliga åsikter i dessa frågor pekar på att man vid institutionerna är positivt inställda till en viss centralisering. Det talar för att det skulle kunna finnas stöd för en central, samverkande aktör, likt Fotosekretariatet, inom den offentliga ABM-sektorn.

4.2 Avslutande resonemang

Fotografiet har tappat en hel del av den mystiska aura som en gång omgav det. Dess självklara existens i varje skrymsle av i vår samtid lurar oss att tro att det är något som bara finns – att det inte är något vi specifikt behöver särskilja för att inte riskera att förlora det. Just på grund av detta anser jag att vi behöver prata mer om det fotografiska kulturarvet som just ett kulturarv. Kanske kan det leda oss bort från att enbart fokusera på en del i taget. För trots att jag, som tydliggörs i uppsatsens förord, anser att analogt och digitalt fotografi är två skilda ting menar jag att de hör ihop – det ena utesluter inte det andra. Likaså är digitalisering av kulturarv och bevarande av fysiskt kulturmaterial olika saker, men som har med varandra att göra. Inte heller här borde det ena utesluta det andra. Utifrån resultatet av denna uppsats frågar jag mig därför om det inte är på tiden att vi breddar fokus en aning när det gäller diskussionen kring bevarande och tillgängliggörande av det fotografiska kulturarvet? I digitaliseringsvurmen verkar det nästan bortglömt att stora delar av de statliga, regionala och kommunala anslag som de offentliga ABM-

institutionerna lever på läggs på vård och bevarande av fysiska samlingar, analogt fotografi inkluderat. Detta är en fundamental del av dessa institutioners uppgift – att bevara vårt gemensamma kulturarv åt eftervärlden – som jag anser behöver lyftas fram för att inte digitaliseringen ska ta allt fokus framöver.

Resultatet av denna uppsats tyder på att införandet av en central aktör, liknande Fotosekretariatet och Fotorådet, skulle kunna vara en väg framåt för att lyfta specifikt det fotografiska kulturarvet och dess behov. En sådan verksamhet anser jag, skulle kunna omfatta hela det fotografiska fältet, se till att alla delar hänger med och att inte fokus blir för smalt. Skulle en statlig utredning genomföras menar jag, baserat på denna studie, att den borde titta på möjligheterna att införa en sådan aktör med nationellt ansvar för frågor kring insamling, bevarande och tillgängliggörande av det fotografiska kulturarvet.

Vidare forskning gällande hur det ser ut även inom den enskilda ABM-sektorn och bland de aktörer som inte direkt är ABM-institutioner, exempelvis bildbyråer, anser jag vara av stor vikt. Dessutom vore det givande att gå vidare med hjälp av andra metoder, så som djupgående intervjuer, för att skapa en fördjupad bild av exempelvis varför kommunarkiven på många sätt står ut i statistiken som framkommit i denna studie och för att få en mer reell bild av hur förvaringsförhållandena ser ut över hela sektorn och varför de ser ut som de gör. För att få en helhetsbild av hur fotografi hanteras inom hela ABM-sektorn är det också viktigt att få med biblioteken då det finns en hel del fotografi även inom dessa verksamheter. Tyvärr var svarsfrekvensen låg bland biblioteken i denna studie och det vore mycket intressant, och som sagt viktigt av översiktliga skäl, att vidare studera bibliotekens fotobestånd.

Det skulle även behövas en kartläggning av de nätverk och samarbetsprojekt gällande fotografi som finns idag då det att döma av enkätundersökningen finns det en mängd sådana, mer eller mindre aktiva, runt om i landet. Mig veterligen finns det ingen översikt av dessa existerande kopplingar mellan de olika offentliga kulturarvsinstitutionerna, för att inte tala om alla de samarbeten och nätverk som med största sannolikhet finns inom enskild sektor och mellan offentlig och enskild sektor. Kunskap kring detta skulle ge en tydligare bild av hur fotografi tas om hand i landet, var kompetens finns, vilka samarbeten som fungerar och vilka som inte gör det samt vilka åtgärder som skulle behövas för att stärka samarbete och samordning. Forskning kring hur ekonomiska resurser används, och har använts, i förhållande till bevarande och tillgängliggörande av fotografi är ett annat intressant

område. I vilken mån storleken på statliga anslag spelar roll och hur utveckling gällande privat finansiering sett ut och vad den innebär när det kommer till exempelvis stabilitet på lång sikt är relevant i sammanhanget. Tyvärr föll frågan angående tillgången till fotokonservatorer bort i denna studie¹⁵ men forskning gällande vilka som arbetar med fotografi vid kulturarvsinstitutionerna, vilka kompetenser och utbildningar de har, hur deras arbetsuppgifter ser ut och fördelas och så vidare, vore användbar kunskap. Det vore även intressant att titta vidare på tillgängliggörande av fotografi och då även hur det arbetas med bland annat utställningar och publicering av fotoböcker, och inte enbart digitalt tillgängliggörande. Hur den fysiska tillgången till fotografi har påverkats av digitaliseringen vore mycket intressant att ha mer kunskap om i relation till framtida åtgärder.

Avslutningsvis kan jag konstatera att stora delar av det fotografiska kulturarvet riskerar att gå förlorat om inte saker och ting börjar ta fart inom kort. Jag konstaterar även att det ute på de offentliga ABM-institutionerna finns människor med kompetens och engagemang som gör sitt allra bästa för att, många gånger i motvind, lyfta det fotografiska kulturarvet. Jag är övertygad om att vi som samhälle behöver stanna upp och fundera ett slag över det faktum att något som är så självklart för oss som fotografier, inte existerar för evigt. Det må låta som en självklarhet att de inte är oändliga, men jag anser att denna uppsats, precis som mängder av remissvar, motioner, artiklar och annat, pekar på att vi inte begrundar detta problem på djupet. Vi måste aktivt ta hand om Sveriges fotografiska kulturarv – som är en oersättlig källa till stora delar av vår moderna och samtida historia – om vi vill att det ska finnas kvar i framtiden.

¹⁵ Se Bilaga 1.

Litteraturförteckning

Antikvarieutredningen (1965). *Antikvitetskollegiet - Centralorgan för svensk kulturminnesvård* (SOU 1965:10). Ecklesiastikdepartementet.

Arkivutredningen (1988). *Öppenhet och minne - Arkivens roll i samhället* (SOU 1988:11). Utbildningsdepartementet.

Arkivutredningen (2002). *Arkiv för alla - nu och i framtiden* (SOU 2002:78). Kulturdepartementet.

Arkivutredningen (2019). *Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv* (SOU 2019:58). Kulturdepartementet.

Batchen, G. (2001). *Each wild idea*. Cambridge: MIT press.

Boogh, E., Hartig, K., Jensen, B., Uimonen, P. & Wallenius, A. (red.) (2020). *Connect to Collect - Approaches to Collecting Social Digital Photography in Museums and Archives*. <https://www.nordiskamuseet.se/om-museet/bokutgivning/connect-collect> (2023-03-16)

Bildupphovsrätt (2023). *Fakta om upphovsrätt*. <https://bildupphovsratt.se/fakta-om-upphovsratt> (2023-05-02)

Bursell, B. (1998). "På väg mot en ny roll". *Nordiska museet under 125 år*. Medelius, H., Nyström, B. och Stavenow-Hidemark, E. (red.). Nordiska museets förlag.

Böttinger, I. (1980). *Vårda! Bevara! : museerna och föremålsvården*. Statens kulturråd (Rapport från Kulturrådet: 1980:2).

Cook, T. (2005). *Macroappraisal in theory and practice: Origins, characteristics and implementation in Canada, 1950–2000*. *Archival Science*, 5, ss. 101–106.

Cook, Terry (2013) "Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms". In: *Archival Science*, 13(2–3), s. 95–120.

Dahlgren, A. & Snickars, P. (2009), "Introduktion". I *bildarkivet - om fotografi och digitaliseringens effekter*, Dahlgren, A. & Snickars, P. (red.), ss. 7–30.

Dahlgren, A. (2009), "Tankar om tillgänglighet och fotografier i arkiv". I *bildarkivet - om fotografi och digitaliseringens effekter*, Dahlgren, A. & Snickars, P. (red.), ss. 59–89.

DigitaltMuseum (2023). *Om DigitaltMuseum*.
<https://dok.digitaltmuseum.org/sv/om> (2023-05-21)

Dudley, S. H. (2021). *Displaced things in the museums and beyond. Loss, liminality and hopeful encounters*. London & New York: Routledge.

Edwards, E. & Hart, J. (2004). "Introduction", i *Photographs, objects, histories - On the materiality of images*, Edwards, E. & Hart, J. (red.).

Eggeby, E. & Söderberg, J. (1999). *Kvantitativa metoder: för samhällsvetare och humanister*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson-Zetterquist, U. (2009). *Institutionell teori: idéer, moden, förändring*. Malmö: Liber.

Fotorådet & Fotosekretariatet (1997). *Mot glömskans tyranni : en nationell bevarandeplan för fotografi*. Stockholm: Nordiska museet.

Gauffin, S. (1995) *Länsmuseernas fotografiska samlingar, en studie av vårdsituationen*. Jämtlands läns museum, Östersund.

Göteborgs stadsmuseum. *Om Carlotta*.
<https://samlingar.goteborgsstadsmuseum.se/carlotta/web> (2023-05-21)

Hartin, M. (1994), *Om behovet av register över svenska bildarkiv, bildsamlingar och fotografier*. Stockholm: Nordiska museet.

Höganäs kommun (2023). *Höganäs historiska bilder*.
<https://hoganas.mediaflowportal.com/historiska/> (2023-05-30)

Isacson, M., Hassan Jansson, K., Green, E., Cavallin-Aijmer, M., Jonasson, V., Nilsson, H., Hansen, L., Husbye, A., Pettersson, A., Ekelöf, K., Håkansson, S. och Andersson, A. (2023). Riksarkivets databas NAD har stått utan organiserad utveckling de senaste sju åren. En nedläggning vore en förlust för landets arkiv och för Sverige som forskningsnation, skriver flera debattörer. *Svenska Dagbladet*, 30 april 2023.
<https://www.svd.se/a/2BXw8l/debattorer-risk-att-arkivdatabasen-nad-avvecklas> (2023-06-03)

Jensen & Pettersson (2021). *Kulturmiljövårdens regionala organisation*. Riksantikvarieämbetet.

KB-utredningen (2003). *KB - ett nav i kunskapssamhället* (SOU 2003:129). Utbildningsdepartementet.

Katrineholms kommun (2023). *Katrineholms kommuns bildarkiv*.
<https://katrineholm-mediagallery.imagevault.se/> (2023-05-30)

Kreativa Sverige (2022). *Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher* (SOU 2022:44). Kulturdepartementet.

Kristiansson, G. (2002). "Långsiktigt bevarande av digital arkivinformation", *Arkiv för alla - nu och i framtiden* (SOU 2002:78). Kulturdepartementet.

Kulturdepartementet (2009). *Uppdrag och inbjudan att bidra till en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande* (Ku2009/2152/KT). Regeringen.

KulturNav (2023). *Fotografregistret (Sverige) (Nordiska museet)*.
<https://kulturnav.org/1f368832-7649-4386-97b6-ae40cce8752b> (2023-03-02)

Kulturutskottet (1998). *Museifrågor m.m.* (1998/99KrU6). Sveriges riksdag.

Kungliga biblioteket (2002). *ABM : samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer : en lägesrapport på uppdrag av regeringen från Kungl. biblioteket, Riksarkivet, Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet*.

Kungliga biblioteket (2023). *Digitala SOU:er*.
<https://www.kb.se/hitta-och-bestall/hitta-i-samlingarna/digitala-souer.html> (2023-02-16).

Moderna museet (2023). *Om museet - Myndigheten Moderna museet*.
<https://www.modernamuseet.se/stockholm/sv/om-museet/> (2023-01-30).

Musei- och utställningssakkunniga (1973). *Museerna* (SOU 1973:5).
Utbildningsdepartementet.

Museiutredningen (2009). *Kraftsamling! - museisamverkan ger resultat* (SOU 2009:15). Kulturdepartementet.

Nordiska museet (2011). *Årsredovisning Stiftelsen Nordiska museet 2011*.
https://www.nordiskamuseet.se/sites/default/files/public/om_museet/arsredovisning_2011.pdf

Nordiska museet (2019). *Yttrande över betänkandet "Härifrån till evigheten. En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv"* SOU 2019:58.

Nyström, B. (1998). "Ansvarsmuseet". *Nordiska museet under 125 år*. Medelius, H., Nyström, B. och Stavenow-Hidemark, E. (red.). Nordiska museets förlag.

Näslund Dahlgren, A. (2022). "Fotografihistorier. En introduktion".
Fotografihistorier - Fotografi och bildbruk i Sverige från 1839 till idag, Dahlgren Näslund, A. (red.)

Nätverket för nationellt ansvar för fotografi i Sverige (2020). *Yttrande/Remissvar - Betänkandet SOU 2019:58 "Härifrån till evigheten - En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv"*.

<https://www.regeringen.se/remisser/2020/02/remiss-sou-201958-harifran-till-evigheten--en-langsiktig-arkivpolitik-for-forvaltning-och-kulturarv/> (2023-04-03)

Nätverket för nationellt ansvar för fotografi i Sverige (2022). *Yttrande/Remissvar - Betänkandet SOU 2022:44 "Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher"*.

<http://regstat.regeringen.se/contentassets/46f32da9f3394ec680c97899f046d2ab/natverket-nationellt-ansvar-for-fotografi-i-sverige.pdf> (2023-02-13)

Luleå tekniska universitet (2023). *ABM-centrum*.
<https://www.ltu.se/centres/2.39556/Bibliotek/Norden/2.40318/2.51249> (2023-05-30)

Pliktleveransutredningen (1992). *Pliktleverans* (SOU 1992:92).
Utbildningsdepartementet.

RA-FS 2009:2. *Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om tekniska krav för elektroniska handlingar*. Riksarkivet.

RA-FS 2013:4. *Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om arkivlokaler*.
Riksarkivet.

Regeringen (2000). *Sysselsättningsåtgärder inom kulturområdet, SESAM-projektet*. Skr. 1999/2000:65.

Regeringskansliet (2023a). *Myndigheter med flera*.
<https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/#1288> (2023-03-24)

Regeringskansliet (2023b). *Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna*.
<https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/stiftelsen-foremalsvard-i-kiruna/> (2023-04-05)

Regis (2023). *Om*.
<https://regis.se/om/> (2023-05-22)

Riksantikvarieämbetet (2023a). *Definition av kulturarv och kulturmiljö*.
<https://www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo/> (2023-05-25)

Riksantikvarieämbetet (2023b). *Om K-samsök*.
<https://www.raa.se/hitta-information/k-samsok/om-k-samsok/> (2023-05-21)

Riksarkivet (2023). *Om söktjänsten*.
<https://sok.riksarkivet.se/om-soktjansten?infosida=start> (2023-05-21)

Sakkunniga rörande arkiv- och biblioteksfilming (1951). *Arkiv- och biblioteksfilming* (SOU 1951:36). Ecklesiastikdepartementet.

Schlak, T. (2008). "Framing photographs, denying archives: the difficulty of focusing on archival photographs", *Archival Science* 8(2), ss. 85–101.

Schleusener, S. (2021). "Introduction: Deleuze and Materialism", *Deleuze & Guattari Studies*, 15(4), ss. 471–476.

Schwartz, J. M. (1995). "We make our tools and our tools makes us: lessons from photographs for the practice, politics, and poetics of diplomatics", *Archivaria* 40, ss.40–74.

Schwartz, J.M. (2002) "Coming to terms with photographs: Descriptive standards, linguistic "othering," and the margins of archivy", *Archivaria*, 54(1), ss. 142–171.

Statens kulturråd (1981). *Vårda! Bevara! : Kulturrådets program* (Rapport 1981:3).

Statens kulturråd (1986). *Samordnad dokumentation av museernas föremåls- och bildsamlingar*.
Statens kulturråd.

Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna (2023). *Om föremålsvården*.
<http://www.sfmv.se/om-foremalsvarden/> (2023-04-05)

Sveriges museer (2023). *Samarbetsråd*.
<https://sverigemuseer.se/centralmuseernas-samarbetsrad/> (2023-06-02)

Tellgren, A. (2008). "Fotografi och konst - Om Moderna museets samling av fotografi ur ett institutionshistoriskt perspektiv", *Historieboken : om Moderna museet 1958–2008*. Tellgren, A. (red.), ss. 123–152.

Tellgren, A. (2022). "Fotografiska Museet i Moderna Museet 1971–1998", *Fotografihistorier - Fotografi och bildbruk i Sverige från 1839 till idag*, Dahlgren Näslund, A. (red.), ss. 170–171.

UNESCO (2023). *Text of the Convention for the Safeguarding of the intangible Cultural Heritage*.

<https://ich.unesco.org/en/convention> (2023-03-16)

Wagner, K. och Näslund Dahlgren, A. (2022). "Fotografin blir digital", *Fotografihistorier - Fotografi och bildbruk i Sverige från 1839 till idag*, Dahlgren Näslund, A. (red.), ss. 361–382.

Wikipedia (2023a). *Ansvarsmuseum*.

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Ansvarsmuseum> (2023-04-12)

Wikipedia (2023b). *Centralmuseum*.

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Centralmuseum>

Ågren, P.-U. (1981) *Vem ska rädda bilden? : en förstudie till utredning om museernas uppgifter på fotoområdet*. 2., uppl. Kulturrådet (Rapport från Kulturrådet 1980:3).

Återstart för kulturen (2021). *Från kris till kraft. Återstart för kulturen* (SOU 2021:77). Kulturdepartementet.

Örebro stad (2023). *Örebro stadsarkivs bildarkiv*.

<http://mediaarkiv.orebro.se:8080/bildarkivet/> (2023-05-30)

Bilagor

1 Enkätens utformning, problem och bortfall

Arbetet med att konstruera enkäten, välja ut potentiella respondenter och få fram ett begripligt resultat har varit en omfattande process och en stor del av arbetet med denna uppsats har lagts på detta. Mycket tid har lagts på att komma fram till vilka faktorer, i relation till syfte och frågeställningar, som vore av störst intresse att få fram information kring. Detta, i kombination med att lyckas formulera enkätfrågorna på så sätt att samtliga respondenter tolkar dem relativt lika och placera dessa i logisk följd, gjorde att arbetet med att konstruera enkäten tog längre tid än förutsett. Enkätundersökningen har konstruerats, distribuerats och genomförts med det webbaserade enkätverktyget Sunet Survey och därefter har resultatet exporterats till SPSS, en programvara för statistisk analys. Där har resultatet analyserats och diagram, bland annat de som inkluderats i uppsatsen, har skapats. För enklare uträkningar och analys av fritextsvar har Excel använts då det i det programmet finns mer användarvänliga funktioner för just dessa ändamål.

När beslut tagits angående studiens avgränsning, alltså offentliga arkiv, bibliotek och museer, behövdes mailadresser till personer anställda vid dessa institutioner. För att hitta kontaktuppgifter vände jag mig till institutionernas hemsidor och valde vem jag skulle mejla utifrån yrkesroller. I den mån det var möjligt valde jag anställda som sannolikt arbetade med fotografiskt material, exempelvis bildarkivarier och fotointendenter. Respondenter fick redan i mailutskicket information om att endast besvara enkäten om de personligen arbetade med bevarande av fotografiskt material. Om detta inte ingick i personens arbete ombads de vidarebefordra mejlet, som innehöll en länk till enkäten, till en kollega som faktiskt arbetade med denna typ av material. Eftersom jag inte var helt säker på att alla institutioner jag skickade enkäten till bevarade fotografi bad jag även respondenterna att inte besvara enkäten ifall de inte hade något fotografiskt material. Efter att enkäten mejlats ut fick jag ett par mejl från tillfrågade respondenter som klargjorde att institutionerna i fråga inte hade något fotografiskt material och därför inte besvarade enkäten. Enkäten hade kunnat konstrueras på ett annat sätt så att resultatet visat vilka tilltänkta respondenter som inte ens bevarade fotografi. Konstruktionen resulterar tyvärr i att det inte går att dra några slutsatser kring varför man valt att inte besvara enkäten. Hade alla i stället uppmuntrats att besvara enkäten hade en av de inledande frågorna kunnat handla om just ifall institutionen man arbetar vid bevarar fotografiskt material. En liknande fråga fanns

i enkäten men lades in enbart för att sålla bort respondenter som påbörjade enkäten även om de inte själva arbetade med fotografi. Svarade respondenten nekande på frågan stängdes enkäten för vederbörande. Samtidigt går det att se detta ur motsatt perspektiv då det i resultatet faktiskt går att lita på att de personer som besvarat enkäten faktiskt innehar ett visst mått av kompetens kring arbetet med fotografi samt arbetar på en institution där fotografi bevaras.

Antal tillfrågade, samt responderande, är inom vissa institutionstyper något missvisande då ett antal institutioner är svårdefinierade och framför allt kommuner är organiserade på olika sätt. Den initiala kontakten med majoriteten av kommunerna gick via kommunens växel vilket ledde till att många kommunarkiv inte ens nåddes av enkäten då den i vissa fall inte kom längre än till växeln och i vissa fall vidarebefordrades till annan kommunal instans som folkbibliotek, museum eller som i några fall till ett separat, kommunalt bild- och fotoarkiv. Relaterat till detta bör nämnas att ett av de tillfrågade museerna är både regionalt och kommunalt museum och har i enkätresultatet placerats i kategorin *kommunalt museum*. I liket räknas ett av de responderande arkiven som både region- och kommunarkiv och har här placerats i kategorin *regionarkiv*.

En av enkätfrågorna föll under sammanställningen av enkätresultatet bort. Frågan handlar om ifall det finns en anställd fotokonservator på respondenternas institutioner.¹⁶ Tyvärr verkar det som att frågan och dess svarsalternativ missuppfattats av många respondenter då det i resultatet ser ut som att över 90 procent inte har några anställda konservatorer överhuvudtaget. Att så skulle vara fallet är orimligt, speciellt att 80 procent av de statliga museerna och 88 procent av regionmuseerna inte skulle ha anställda konservatorer alls. Det är oklart varför frågan missuppfattats och den enda teori jag kan uppåda är att svarsalternativen är för många och för olika varandra vilket kan ha resulterat i missförstånd gällande vad frågan faktiskt gäller.

¹⁶ Frågan finns att läsa i bilaga 2, s. 59.

2 Enkäten

Bevarande och tillgängliggörande av fotografiskt material

vid offentliga arkiv, bibliotek och museer i Sverige

Enkätundersökning

15 februari - 15 mars 2023

Följande enkät är som sagt en del av materialinsamlingen till min masteruppsats i arkivvetenskap vid ABM-programmet vid Lunds universitet. Jag vill i mitt examensarbete undersöka hur fotografiskt material bevaras och tillgängliggörs vid offentliga arkiv, museer och bibliotek i Sverige.

Observera:

- **Besvara inte enkäten om du av någon anledning inte arbetar med fotografiskt material.** Vidarebefodra i så fall gärna detta mail till någon inom din organisation som arbetar med arkiv och/eller samlingar som kan innehålla fotografiskt material.
- **Besvara inte enkäten om du är helt säker på att ni inte bevarar någon form av fotografiskt material inom er organisation.**
- **Arbetar du inom en större organisation som finns på flera orter** önskar jag att du enbart svarar för den verksamhet där du arbetar.
- **Resultatet av denna undersökning kommer anonymiseras.** Svaret på frågan om var du är anställd kommer alltså inte offentliggöras utan är enbart inkluderad för att jag ska veta vilken organisation/institution du representerar. Svaren kommer publiceras i kategorier som exempelvis universitetsbibliotek, större kommunarkiv, kommunala museer, regionarkiv m.fl. Vissa organisationer/institutioner kommer nämnas i uppsatsen men då inte i samband med resultatet av denna enkät.

Enkäten går att besvara fram till den 15 mars 2023.

Stort tack för att du tar dig tid att besvara mina frågor!

Om du besvarar enkäten bekräftar du att du har tagit del av informationen och ger ditt samtycke till att jag använder dina svar i min studie.

Q1 1. Vid vilken organisation är du anställd?

Så specifikt som möjligt, alltså t.e.x. "Båstad kommunarkiv" och inte bara Båstad kommun eller "Riksarkivet Hämösand" och inte bara Riksarkivet.

Kommer ej offentliggöras.

Q2 2. Vilken yrkesroll/titel har du?

Q6 3. Arbetar du på något sätt med, och/eller är ansvarig för, det fotografiska material som bevaras inom er organisation?

Ja

Nej

Q4 4. Ungefär hur många fotografier finns i ert bestånd?

Frågan gäller både analoga och digitalt födda fotografier.

mindre än 1000

1000-10 000

10 000-100 000

100 000-500 000

500 000-1 000 000

1 000 000-2 000 000

fler än 2 000 000

Vet ej

Q10 5. Finns det en fotokonservator anställd hos er?

Ja, mer än en heltidsanställd

Ja, en heltidsanställd

Ja, på deltid.

Anställningens storlek i procent:

Nej, men det finns en allmänkonservator som även arbetar med fotomaterialet

Nej, det finns ingen anställd konservator

Vet ej

Q15 6. Finns det policydokument, riktlinjer eller andra styrdokument som specifikt behandlar hur ni ska arbeta med fotografiskt material?

Ja

Arbete med att ta fram detta pågår

Nej, men behovet diskuteras

Nej

Vet ej

☺ Samarbete? JA
Om denna fråga är exakt
Ja

UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD

☺ Visa följande frågor:
Beskriv gärna kortfattat hur detta samarbete/dessa samarbeten ser ut: Ej obligatoriskt.

Q11

7. Samarbetar ni på något sätt med andra organisationer i frågor som rör bevarande och tillgängliggörande av fotografi?

- Ja
- Nej
- Vet ej

☺ Samarbete? JA
Om Samarbetar ni på något sätt med andra organisationer i frågor som rör bevarande och tillgängliggörande av fotografi? är exakt
Ja

UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD

☺ Visa denna fråga

Q30

Beskriv gärna kortfattat hur detta samarbete/dessa samarbeten ser ut:

Ej obligatoriskt.

☞ Enbart analogt? JA
Om denna fråga är exakt
» Enbart analoga fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
☞ Visa följande frågor:
» Ungefär hur stor del av ert analoga fotografiska bestånd är digitiserat? Ange i procent:
» Förvarar ni analogt fotografiskt material tillsammans med andra material i exempelvis arkivboxar?
» Har ni lokaler som är klimatanpassade för bevarande av analogt fotografiskt material?

☞ Analogt och digitalt? JA
Om denna fråga är exakt
» Både analoga och digitalt födda fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
☞ Visa följande frågor:
» Ungefär hur stor del av ert analoga fotografiska bestånd är digitiserat? Ange i procent:
» Hur förvaras de digitalt födda fotografier som finns i era arkiv eller samlingar? Flera svar möjliga.
» Förvarar ni analogt fotografiskt material tillsammans med andra material i exempelvis arkivboxar?
» Har ni lokaler som är klimatanpassade för bevarande av analogt fotografiskt material?

☞ Enbart digitalt? JA
Om denna fråga är exakt
» Enbart digitalt födda fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
☞ Visa följande frågor:
» Hur förvaras de digitalt födda fotografier som finns i era arkiv eller samlingar? Flera svar möjliga.

Q25

8. Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier?

- Enbart analoga fotografier
- Både analoga och digitalt födda fotografier
- Enbart digitalt födda fotografier

☞ Enbart analogt? JA
Om **Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt**
» Enbart analoga fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
☞ Visa denna fråga

☞ Analogt och digitalt? JA
Om **Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt**
» Både analoga och digitalt födda fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
☞ Visa denna fråga

Q17

Ungefär hur stor del av ert analoga fotografiska bestånd är digitiserat?

Ange i procent:

- +

Analogt och digitalt? JA
Om Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt
› Både analoga och digitalt födda fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
👁️ Visa denna fråga

Enbart digitalt? JA
Om Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt
› Enbart digitalt födda fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
👁️ Visa denna fråga

Q22

Hur förvaras de digitalt födda fotografier som finns i era arkiv eller samlingar?

Flera svar möjliga.

Lokala servrar

E-arkiv

På andra sätt:

Vet ej

Enbart analogt? JA
Om Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt
› Enbart analoga fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
👁️ Visa denna fråga

Analogt och digitalt? JA
Om Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt
› Både analoga och digitalt födda fotografier
_____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____
👁️ Visa denna fråga

Q28

Förvarar ni analogt fotografiskt material tillsammans med andra material i exempelvis arkivboxar?

Ja, i mycket stor utsträckning

Ja, i ganska stor utsträckning

Ja, i ganska liten utsträckning

Ja, i mycket liten utsträckning

Nej

Vet ej

☺ Anpassade lokaler? NEJ
 Om denna fråga är exakt
 › Nej
 _____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____

☺ Visa följande frågor:
 › Finns det planer på att anpassa lokaler för bevarande av analogt fotografiskt material?

☺ Enbart analogt? JA
 Om Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt
 › Enbart analoga fotografier
 _____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____

☺ Visa denna fråga

☺ Analogt och digitalt? JA
 Om Består ert fotografiska bestånd av både analoga och digitalt födda fotografier? är exakt
 › Både analoga och digitalt födda fotografier
 _____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____

☺ Visa denna fråga

Q7

🔍 Har ni lokaler som är klimatanpassade för bevarande av analogt fotografiskt material?

☑

🗑️

Ja

Nej

Vet ej

☺ Anpassade lokaler? NEJ
 Om Har ni lokaler som är klimatanpassade för bevarande av analogt fotografiskt material? är exakt
 › Nej
 _____ UTFÖR DÅ FÖLJANDE ÅTGÄRD _____

☺ Visa denna fråga

Q8

🔍 Finns det planer på att anpassa lokaler för bevarande av analogt fotografiskt material?

Ja, det finns fastställda planer som ska genomföras

Nej, men det diskuteras

Nej, detta är inget som diskuteras

Vet ej

Q24

☑

9. Ungefär hur stor del av ert fotografiska material, både analogt och digitalt, finns direkt tillgängligt för allmänheten via internet som antingen låg- eller högupplösta filer?

Med "direkt tillgängligt" menas att användare ej behöver kontakta organisationen för att ta del av materialet utan kan söka fram det själv via internet.

Ange i procent:

- +

Q29

Avslutande frågor

Eftersom du på ett eller annat sätt arbetar med det fotografiska kulturarvet är jag intresserad av dina personliga åsikter och uppfattningar kring dess bevarande och tillgängliggörande. Jag vill därför att följande frågor besvaras utifrån dina egna åsikter och inte utifrån hur den organisation där du är anställd skulle ställa sig till dem.

Jag vill påminna om att undersökningen är anonym. Ditt namn eller andra personliga uppgifter om dig kommer inte publiceras. Dina svar kommer alltså inte kopplas ihop med vare sig dig som person eller namnet på organisationen du arbetar vid utan endast till vilken typ av organisation det rör sig om t.e.x. folkbibliotek, kommunarkiv eller regionmuseum.

Q5

10. Hur tycker du personligen att arbetet sköts inom organisationen där du är anställd när det gäller:

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ej relevant	Vet ej
bevarande av fotografiska material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
digitisering av analoga fotografier?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
digitalt tillgängliggörande av fotografiskt material?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q16

11. Hur viktiga anser du personligen att följande potentiella åtgärder eller förändringar är för det fotografiska kulturarvet generellt i Sverige:

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte särskilt viktigt	Onödigt	Ingen åsikt/Vet ej
En staglig utredning av tillståndet för fotografi i Sverige genomförs.	☐	☐	☐	☐	☐
En nationell bevarandeplan och strategi för fotografi tas fram.	☐	☐	☐	☐	☐
Ett ansvarsmuseum för fotografi utses.	☐	☐	☐	☐	☐
Ökat samarbete mellan organisationer som bevarar fotografiskt material.	☐	☐	☐	☐	☐
Ökad kompetens inom organisationer som hanterar fotografiskt material.	☐	☐	☐	☐	☐
Ökade ekonomiska resurser för att bevara och tillgängliggöra fotografiskt material.	☐	☐	☐	☐	☐